

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Факультет міжнародних відносин, політології та соціології

Кафедра політології

Д и п л о м н а р о б о т а

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

«Військово - політичне співробітництво України та ЄС»

«Military - political cooperation between Ukraine and the EU»

Виконала: студентка 4 курсу

денної форми навчання

спеціальність 052 – «Політологія»

Максимчук Катерина Дмитрівна

Керівник к.політ. н., доцент Узун Ю.В. _____

Рецензент к.іст.н., доцент Шевчук М.А _____

Рекомендовано до захисту:

Протокол засідання кафедри

№ 8 від 26.04. 2021 р.

Завідуючий кафедри

Попков В. В.

Захищено на засіданні ЕК № 2

протокол №____ від_____ 2021 р.

Оцінка _____/_____/_____

Голова ЕК

Мілова М. І.

Одеса - 2021

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ I. Теоретико-методологічні основи дослідження міжнародного співробітництва України та ЄС.	
1.1. Історико - теоретичні основи дослідження форм міжнародного співробітництва України та ЄС.....	8
1.2. Методологічні основи дослідження розвитку форм міжнародного співробітництва України та ЄС.....	18
Висновки до розділу.....	23
Розділ II. Міжнародне співробітництво України та ЄС: особливості розвитку	
2.1. Етапи розвитку міжнародно-правового співробітництва України та ЄС..	24
2.2. Нормативно-правові основи міжнародного співробітництва України та ЄС.....	29
2.3. Військово-політичне співробітництво України та ЄС як форма міжнародного співробітництва: нормативно правові основи та етапи розвитку.....	34
Висновки до розділу.....	41
Розділ III. Сучасний стан та перспективи військово-політичного співробітництва України та ЄС.	
3.1. Сучасний стан військово-політичного співробітництва України та ЄС....	41
3.2. Оцінки перспектив військово-політичного співробітництва.....	44
Висновки до розділу.....	49
Висновки.....	51
Список використаних джерел.....	57
Додаток 1.....	65
Додаток 2.....	66

Вступ

Актуальність наукової роботи. Ефективна інтеграція України до ЄС залишається стратегічним напрямком зовнішньої політики і потребує застосування якісно нових підходів й методів у формуванні спільного політичного простору з налаштуванням комунікаційних зв'язків у досить різних сферах. Головним інструментом до зближення України та Європейського Союзу постає Угода про асоціацію від 2014 року, яка має на меті також відтворити логіку входження нашої держави у єдиний конгломерат європейських країн, де є спільні та відмінні цілі.

Пріоритети військово - політичного співробітництва обумовлені специфікою географічного положення та геополітичного статусу України. Потреба визначитися з покроковою стратегією розвитку стала нагальною за роки незалежності. Майбутні перспективи подальшої інтеграції України до ЄС залишаються невідомими. Загальна непрогнозованість євроінтеграційних процесів робить проблематику вкрай актуальною. Однак спроба продукування потенційних сценаріїв розвитку буде сприяти кращому розумінню існуючих реалій та стане у нагоді у процесі прийняття реальних політичних рішень.

Об'єктом дослідження принципові аспекти військово - політичного співробітництва України та ЄС.

Предметом стан та перспективи військово - політичного співробітництва України та ЄС.

Мета дипломної роботи бакалавра — це стратегічний та поточний аналіз стану співробітництва Україна ЄС у військово - політичній сфері. Реалізація поставленої мети можлива за умов виконання слідуючих дослідницьких завдань:

- проаналізувати концептуальних засад військово - політичного співробітництва України;
- систематизувати погляди на військово - політичне співробітництво

України;

- систематизувати концептуальні погляди на військово - політичне співробітництво України та ЄС;
- виокремити аналітичні позиції українських дослідників на перспективи військово - політичного співробітництва з ЄС в цілому та окремими країнами - членами;
- системно проаналізувати стан та надати прогноз щодо потенціалу військово - політичного співробітництва Україна та ЄС;
- оцінити ступінь участі України у військових програмах ЄС;
- розкрити причини політичної нестабільності у співпраці з ЄС на сучасному етапі.

Наукова розробленість проблематики. Теоретичні підвалини у розгляді проблематики феномену військово - політичного співробітництва України та ЄС представлені у декількох вимірах та поколіннях дослідників. Різноманітні аспекти функціонування ЄС як найвпливовішого інституційного утворення європейських країн традиційно викликали значний науковий інтерес у представників вітчизняної та зарубіжної наук правового циклу – міжнародного права, конституційного права та теорії держави і права. Широко репрезентований політологічний науковий інтерес до проблематики.

Окремі аспекти співробітництва й системної комунікації України з Європейським Союзом досліджувалися А.В.Грубінко, О.А.Джусом, О.О.Котелянець, Я.М. Костюченком, І.А. Кравчук, Л.А. Луць, Ю.В. Мовчан, В.І. Муравйовим, Р.А. Петровим, Н.В. Сюр, О. Я. Трагнюк, О. М. Шпакович, І. В. Яковюком та ін. Важливі концептуальні та концептуально - методологічні засади співробітництва ЄС з третіми країнами викладені у працях пострадянських дослідників, зокрема А.Я. Капустіна, С.Ю. Кашкіна, С.А. Кирєєва, А.О. Моїсєєва, Б.М.Топорніна, Н.Б. Шеленкова, В.Г. Шемятенков, Є.О. Шибасєва та західно - європейських вчених Е. Арнула, Г. де Бурки, С. Везеріл, М. Велбрук, М. Гердегена, П. Грейга, В. Кернза, Д. Лесока, К. Ленаертса, Дж. Стейнер, Т. Трідімаса, Т.К. Хартлі та ін.).

Цікавою для аналітичної роботи є стаття українського дослідника О.А.Джуса «Військово - політичне партнерство як інтегральний напрямок військового співробітництва», у якій автор акцентує увагу на тому факті, що для кожної держави участь у військово - політичних союзах, насамперед, визначається ступенем зовнішньої загрози: поразка ворога або зниження рівня конфронтації з ним може призвести до втрати зацікавленості в подальшій участі в союзі.[11] Змінені формати співробітництва з ЄС глибинно аналізуються у монографії «Асоціація як новий формат відносин України з Європейським Союзом: політичний, правовий, економічний та інформаційний аспекти» українських авторів В. В. Копійки, М. С. Дорошко, О.Ю.Кондратенко.[3] Вони роблять наголос на політичних, правових, історичних та військових аспектах змін у співробітництві. Також, акцентують дослідницьку увагу на впливі чинника військової та інформаційної агресії Російської Федерації на відносини України та ЄС у воєнно - політичній і геополітичній площинах. Особлива увага надається “економічній війні” Російської Федерації проти України та грані змін позицій у програмах Європейського Союзу. Контекстуальним є наукове дослідження українського автора С.Ю. Полякова «Військове співробітництво України і Європейського Союзу як фактор зміцнення законності і правопорядку в збройних силах України».[25] Автор намагається пов'язати зовнішні аспекти співробітництва зі структурами Європейського Союзу та внутрішні плюси у реформуванні та трансформації політичної системи та системи оборони тощо.[25]

З прийняттям нової стратегії з військової безпеки, а саме з веденням в дію Рішення Ради національної безпеки і оборони від 21 березня 2021 року Указом Президента України (Стратегія ґрунтується на положеннях Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392, враховує звіт щодо результатів проведення Міністерством оборони України оборонного огляду, затверджений рішенням Ради національної безпеки і оборони України від 24 березня 2020 року «Про звіт щодо результатів проведення оборонного огляду Міністерством оборони

України») відкривається цілий спектр можливостей для подальшого наукового та науково - практичного дослідження проблематики військово — політичного співробітництва з Європейським Союзом.

Методи дослідження. Дипломна робота бакалавра спирається на використання системного методологічного підходу. Також застосовані елементи історичного, порівняльного та юридичного методологічних підходів. Системний аналіз проблематики військово - політичного співробітництва та загального розширення діалогу в інших сферах дозволяє скласти точне уявлення щодо стратегічних пріоритетів й специфіки налагодження комунікації з Європейським Союзом, у напрямку міждержавного співробітництва та ін. Зокрема, проаналізувати цей процес у вимірі програми «Східного партнерства» від ЄС.

Юридичний методологічний підхід застосовано при аналізі законів та нормативно - правової бази з вказаної проблематики. Також автор провадила поточний аналіз рішень РНБО та указів Президента України, що безпосередньо стосувалися аспектів національної безпеки, стратегічних пріоритетів військово - політичного співробітництва. Розробка матеріалу стосувалася безпосередньо як політичних, так і суто військових аспектів інтеграції та подальшої модернізації.

Серед теоретичних наукових методів у аналітичній роботі та при оформленні інформаційного тестового масиву було застосовано: системний аналіз, синтез, класифікацію та типологізацію, екстраполяцію по відношенню до інституційних форм тощо. Серед практично - прикладних наукових методів у дослідницькій роботі мало місце застосування методу інформаційного моніторингу, збору статистичного матеріалу з проблематики та ін.

Практичне значення дослідження. Проблема дослідницької роботи у контексті системного військово політичного співробітництва України та Європейського Союзу має як суто теоретичні аспекти, так і практико - прикладні. Результати проведенного наукового дослідження

можуть бути застосовані безпосередньо при розгляді принципових моментів стратегічного та тактичного сенсу співробітництва, подальших перспектив, відповідно мати репрезентацію у підготовці аналітичних записок, довідок актуальних проблем військово — політичної співпраці у перспективі.

Структура наукового дослідження. Дипломна робота бакалавра складається з двох розділів, чотирьох підрозділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та літератури, додатків. Загальний об'єм курсової роботи становить 64 сторінки.

Розділ I. Теоретико-методологічні основи дослідження міжнародного співробітництва України та ЄС.

1.1. Історико - теоретичні основи дослідження форм міжнародного співробітництва України та ЄС.

Метою налагодження багатовимірної комунікації Україна ЄС є конституювання єдиного простору взаємодії. Слід зазначити намагання української сторони пожвавити цей процес, оскільки таким чином можна зменшити військово - політичне та економічне навантаження на державу, актуалізувати широмасштабний та багатовекторний діалог з країнами ЄС. Інституційний потенціал Європейського Союзу - це один з ключових моментів у співпраці. [55].

Вплив європеїзації стає все більш відчутним у процесі трансформації політичних просторів як окремих держав, так і наднаціональних утворень, залучаючи до цього процесу різноманітних акторів. Значну кількість суспільних завдань доводиться вирішувати за допомогою інститутів та інструментів, що виходять за рамки окремо взятої національної держави, створюючи поза цими рамками нові центри прийняття та імплементації політичних рішень. [49] Застосування наддержавного безпекового інструментарію є цілком виправданим в зв'язку з нестабільністю сучасного стану міжнародних відносин, наявністю застарілих принципів та норм, які необхідно трансформувати у відповідності з сучасними завданнями. Наддержавний безпековий інструментарій є виправданим у контексті регіональної безпеки та налагодженні перманентних зв'язків між державами. Цей аспект є актуальним для зовнішньополітичних “реалій” України. Наша держава постійно перебуває у процесі набуття геополітичної суб'єктності, продукуючи необхідні для цього зусилля.

Тож визначення оптимальних напрямів державної політики, які сприятимуть формуванню спільного політичного простору України та ЄС, допоможе переосмислити та переоцінити вже існуючі підходи у євроінтеграційному контексті. Подібні погляди також дозволять переглянути

погляди так званих «євроскептиків» на систему економічної та військово - політичної співпраці України та Європейського Союзу. Віднайти об'єднавчі моменти у поглядах «єврооптимістів» та «євроскептиків» на систему колективної безпеки. [1]

Слід врахувати також позиції євроскептиків щодо членства України у ЄС. Зокрема, репрезентативним став консультативний та коректуючий референдум у Нідерландах від 6 квітня 2016 року, де домінували позиції щодо не підписання Угоди про асоціацію, відповідно ця процедура була реалізована двома політичними силами євроскептиків у Нідерландах - Соціалістичною партією й Партією свободи. З фактичними брекзітом Великобританії їх риторика та схильність до певної політичної ізольованості європейського простору, зростанням ролі окремим державам, як потужних геополітичних суб'єктів тощо. Україні треба врахувати і досвід балканських країн у євроінтеграційному векторі з досить різними потужностями політичних партій єврооптимістів та євроскептиків.

Уроки балканських країн стануть в нагоді при аналітиці процесу співпраці у військово - політичному напрямку. Необхідно зазначити, що для процесу активізації співробітництва та подальшої інтеграції необхідно здійснити масштабне внутрішнє реформування у державі, відмовитись від суто пострадянських принципів управління, акцентувати увагу на розповсюдженні інформації про, перш за все, військову співпрацю, підвищити інформованість громадян щодо всіх налагоджених зв'язків та “дорожньої карти” та ін.

В цілому географічне положення України, а також історичне минуле значною мірою вплинуло на вектори зовнішньої політики нашої держави. Зокрема, даний факт безпосередньо мав вплив на цивілізаційний та геополітичний вибір між Заходом та Сходом. У контексті цього геополітичного вибору, на нашу думку, необхідно досліджувати історико - теоретичні основи форм міжнародного співробітництва України та ЄС.

В цьому сенсі вирішення військово - політичних проблем також являється визначальною частиною загального геополітичного вибору пріоритетів у розвитку держави. У цьому напрямку держава постійно знаходиться у стані готовності до вирішення нагальних завдань, які виникають.

Участь України у вирішенні військово - політичних проблем має щонайменше два основних напрямки розгортання: дипломатичний та військово - політичний. Крім того, аналіз ролі нашої держави у вирішенні складних проблем у військово - політичному спектрі слід розпочинати з власне миротворчої діяльності як найбільш показового аспекту. Україна визнає участь у миротворчій діяльності. Такої думки дотримується український дослідник О.О. Котелянець [42]

Україна активно приймає участь у цій діяльності, надаючи їй пріоритетного значення.[42] Даний процес обумовлено бажанням підвищити рівень власної суб'єктності у світових, регіональних та локальних процесах, отримати визнання як держава, що прагне демократичного розвитку та політичної стабільності. Безумовно, за останні роки рівень загальної суб'єктності держави у світових політичних процесах зростає, можна відмітити позитивну динаміку на протязі періоду з 2014 року. Україна дотримується принципів міжнародного права та відтворює логіку поведінки демократичної держави.

Оцінка стану та рівня співробітництва України та Європейського Союзу не можлива без загального погляду на системні кроки держави у напрямку міжнародної співпраці заради стабільності й безпеки.[55] Можна виокремити щонайменше три рівня співробітництва України з різноманітними інституціями: міжнародний, регіональний та проектний з окремими країнами. Треба звідати на розгорнуту ретроспективу системного співробітництва, потенціал й можливості у реалізації програмних цілей. Більш того, системна та послідовна реалізація програмних цілей України не можлива без залучення до різних напрямків міжнародного співробітництва. Військово - політичний

аспект відіграє у цьому контексті стрижневу роль, оскільки загальна турбулентність світового порядку, зміщення пріоритетів регіональних лідерів, зіткнення принципово протилежних ідейно - політичних світобачень у геополітиці на довгі роки вибудовують чітку грань між моделями світ - систем.

Основи у міжнародному співробітництві України були визначені вже з отриманням незалежності держави. Так, фактична співпраця нашої держави з миротворчими силами ООН у здійсненні миротворчих операцій і місій розпочалася у 1992 році (з території колишньої Югославії). Правове регулювання участі українських військових підрозділів і місій військових спостерігачів здійснюється на основі Закону «Про участь України в міжнародних миротворчих операціях» (1999). Географія дислокації українських миротворчих контингентів охоплює такі країни як Ангола, Афганістан, Боснія і Герцеговина, Хорватія, Сх. Тимор, Грузія, Гватемала, Македонія, Таджикистан, Конго, Югославія, Ефіопія та Еритрея, Лівія, Сьєрра - Леоне. Українські цивільні спостерігачі здійснювали моніторинг за виборами, які проводилися під егідою ООН у країнах Африки. Протягом багатьох років Україна надає ООН свої авіаційно - транспортні послуги.

Відносини України з НАТО розпочалися з приєднання 10 березня 1992 року, на запрошення Генерального секретаря НАТО М. Вернера, до участі в Раді євроатлантичного партнерства (РСАП), членом якої наша держава залишається сьогодні.[51] Відносини України з НАТО ґрунтуються на законодавчій базі України, а також документах двостороннього співробітництва. В свою чергу ЄС і НАТО встановили офіційні стосунки в січні 2001 р. А 16 грудня 2002 р. було прийнято Декларацію ЄС – НАТО про Спільну Європейську політику у сфері безпеки і оборони (СЄПБО, ЄПБО).[50]

У спільному документі ЄС та НАТО «Берлін-плюс» (2002 р.) було закріплено домовленості, що дали змогу Європейському Союзу разом із НАТО почати розбудову системи європейської безпеки. Домовленості

стосувались узгодження питань сумісності акцій ЄПБО і НАТО та усунення можливого дублювання у використанні ресурсів. Розбудова єдиної європейської безпеки стало метою співпраці ЄС, НАТО та України. Тобто, з цього періоду можна говорити, що у безпековій політиці, Україна яка співпрацює з ЄС повинна вибудовувати відносини із НАТО.

Основоположними документами, що визначають характер відносин України з НАТО, є Хартія про особливе партнерство між Україною та НАТО (9 липня 1997 року) і Декларація про її доповнення (21 серпня 2009 року). Поштовхом до змін у відносинах України та НАТО позначилися події 2014 року.[5] Так, 1 березня 2014 року Рада Федерації Федеральних Зборів РФ ухвалила рішення щодо можливості використання збройних сил Росії на території України. Де - факто, реальна військова агресія.

Ще раніше російські війська увійшли на територію України в Криму під надуманим приводом захисту російськомовного населення. Проголошення позаблокового статусу жодним чином не зміцнило можливості України по захисту суверенітету і територіальної цілісності, а навпаки – призвело до посилення політичного та економічного тиску РФ на Україну, стимулювало російське втручання у внутрішні справи України.[4] Росія здійснила окупацію Криму та розв'язала «гібридну» війну проти України на території Донбасу. Дії Росії є брутальним порушенням всіх засадничих принципів міжнародних відносин і підривають основи безпеки на Європейському континенті.[4]

23 грудня 2014 року Верховна Рада України прийняла рішення про відмову України від позаблокового статусу, який виявився неефективним у контексті убезпечення держави від зовнішньої агресії та тиску. Внесений Президентом України проект (реєстр. № 1014-3) підтримала конституційна більшість народних депутатів України (303 голоси «за»).[6]

В Рекомендаціях парламентських слухань на тему: «Актуальні питання зовнішньої політики України», які відбулися 7 грудня 2016 року, визначено доцільність активізації законотворчого процесу, спрямованого на реалізацію

стратегічного курсу України на набуття членства в НАТО та ЄС. Такий курс держави унеможливить у майбутньому агресивні дії проти українського народу та зазіхання на територіальну цілісність.

6 липня 2017 року Президент Петро Порошенко підписав Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо зовнішньополітичного курсу України». Закон (реєстр. № 6470) був прийнятий Верховною Радою України 8 червня 2017 року. «За» відповідне рішення на засіданні проголосували 276 народних депутатів.[28]

Законом вносяться зміни до Законів України «Про основи національної безпеки України» та «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» у частині євроатлантичної інтеграції.[28]

Історичним кроком та водночас одним з пріоритетів національних інтересів України визначено інтеграцію у євроатлантичний безпековий простір з метою набуття подальшого членства в Організації Північноатлантичного договору. Тобто, Україна пріоритет співпраці та інтеграції у ЄС та НАТО, хоча між цими міжнародними інституціями існують проблемні моменти. Слід зазначити, передусім, що незважаючи на наявні в даний час протиріччя, характер співпраці між ЄС і НАТО свідчить про прагнення керівництва обох структур продовжити скоординований курс, спрямований на зміцнення їх військового потенціалу з метою посилення позицій і просування інтересів Заходу в різних регіонах світу.[27]

У контексті розвитку відносин України з НАТО на найвищому рівні ухвалені рішення про відмову України від здійснення політики позаблоковості; визначення нової безпекової стратегії держави, зважаючи на потужні виклики останніх років.[27] Дедалі виразнішим стає запит на більш гнучкі схеми багатосторонньої співпраці в області «жорсткої» (військової) або «м'якої» (невійськової) безпеки. Вони суттєво збільшують можливості кооперуючи. країн, враховуючи недолік співробітництва в рамках класичних військово - політичних напрямків. Можна відзначити, що Північноатлантичний альянс, ще в недавньому минулому мав претензії на

центральну роль в питаннях забезпечення європейської безпеки, також переживає кризу внутрішньої єдності, оскільки в даний момент об'єднує 28 країн з найчастіше досить різними військово - стратегічними цілями і, що найголовніше, потенціалами для їх досягнення.[60]

Європейський Союз став метою змін та реформування в Україні. Дана міжнародна організація здійснює вплив на своїх майбутніх членів через провадження двох різновидів важелів (чинників): пасивних та активних. Пасивні важелі ЄС проявляються у впливі на внутрішню політику вірогідних кандидатів на вступ.

До важелів пасивного впливу слід відносити: 1. політичні переваги від членства в ЄС (захист з боку правил ЄС, що, зокрема, дозволяють регулювати відносини з могутніми сусідами, та голос в ухваленні рішень ЄС); 2. економічні вигоди від членства в ЄС (доступ до ринку ЄС, надходження з бюджету ЄС, зростання інвестицій, що має забезпечити економічне зростання підприємництва, що зумовлює в свою чергу зростання вмінь); 3. уникання витрат від недопущення, особливо у випадку приєднання сусідніх держав, до яких починає вливатися постійний потік допомоги, безпосередньої експертної підтримки та прямих іноземних інвестицій тощо. В свою чергу так звані активні важелі впливу ЄС — це ті умисні умови, що їх висуває ЄС до країн - кандидатів під час процесу приєднання. Власне інструментами реалізації цих важелів є: 1. загроза недопущення до наступної стадії процесу приєднання тих кандидатів, які не впроваджують обов'язкових реформ; 2. винагорода держав за їхній поступ у впровадженні реформ і прийняття правового доробку спільноти. Обидва інструменти передбачають втручання ЄС у внутрішньополітичне життя країн, які подали заяву на приєднання до цього. Відмінність між активними і пасивними важелями впливу ЄС у тому, що перші не націлені на торування шляху для окремих вірогідних майбутніх членів ЄС, до їхнього остаточного членства — це вже буде активний вплив.

У монографії «Європейський проект та Україна» зазначено: «На противагу традиційному підходу до безпеки, що асоціюється насамперед з

воєнним складником, із застосуванням військових засобів, європейське бачення виходить із цілісного розуміння безпеки як взаємної залежності політичного, соціально-економічного, екологічного, культурного та військового вимірів. Цьому відповідає трактування себе ЄС як «цивільної потуги», що прагне справляти стійкий і довго-терміновий вплив на міжнародне оточення завдяки створенню відповідного середовища, а не за допомогою методів силового тиску або захоплення» [12, с.56].

Цей надважливий аспект «цивільної потуги» конкретизує специфіку військово - політичного співробітництва між країнами членами ЄС та країнами - партнерами, які прагнуть приєднатися до європейського політичного та безпекового простору. Безумовно, що «у Європі є розуміння того, що антитерористичні й інші заходи у боротьбі із глобальними загрозами будуть по-справжньому дієвими лише за умов налагодження відповідної структури обміну інформацією між її членами. Це ж є передумовою подальшого відпрацювання системи прийняття рішень і керування спільними операціями. Зокрема, процеси скасування кордонів між країнами ЄС і введення загальної валюти, з одного боку, та координації діяльності правоохоронних і розвідувальних органів, з іншого, можуть взаємно підтримувати й по-силювати один одного» [12, с. 57]. На даних аспектах наголошує В.Р. Сіденко у публікації «Інноваційна модель розвитку ЄС – від Лісабонської стратегії до «Європи–2020». [36]

Укладанню Угоди про асоціацію передували важливі процеси переговорів та співробітництва. У березні 2007 року було розпочато переговори щодо укладення нової угоди на заміну Угоди про партнерство та співробітництво.

Після вступу України до Світової Організації Торгівлі у травні 2008 року в новій угоді були закладені перспективи створення поглибленої і все-охоплюючої зони вільної торгівлі між Україною та ЄС. Щорічний Саміт Україна – ЄС, що відбувся 9 вересня 2008 року, був важливим приводом для України і ЄС дати оцінку їх поглибленим відносинам та подивитися у

майбутнє.[13] Під час зустрічі у Парижі лідери держав визнали, що Україна як європейська країна поділяє з країнами ЄС спільні історію та цінності. ЄС визнали європейські прагнення України та привітав її європейський вибір. [3]

Політичну частину Угоди про асоціацію було підписано 21 березня 2014 року, економічну частину – 27 червня 2014 року. 16 вересня 2014 року Верховна Рада України та Європейський Парламент синхронно ратифікували Угоду про асоціацію між Україною та ЄС. (В цілому, слід акцентувати увагу на тому юридичному аспекті, що власне Угода про асоціацію між Україною та ЄС набирає чинності після ратифікації її всіма членами Європейського Союзу, а саме в перший день другого місяця, що настає після дати подання на зберігання до Генерального секретаріату Ради Європейського Союзу останньої ратифікаційної грамоти або документа про затвердження).[3]

Пріоритетними для України напрямками є участь у проектній діяльності Ініціативи у сфері енергетики, промислового розвитку, науки і технологій, транспорту, транскордонного співробітництва. Членство України у Раді Європи є важливим чинником інтеграції країни у єдиний європейський правовий простір шляхом приведення національного законодавства у відповідність до норм цієї організації. Основні напрями співробітництва: забезпечення прав людини та соціальної єдності, реформування судової системи, боротьба із корупцією. Участь у діяльності ОБСЄ забезпечує рівноправну участь нашої держави в обговоренні і вирішенні актуальних проблем міжнародної безпеки і співпраці в регіоні. [50]

Серед головних напрямків співпраці України з ОБСЄ – зміцнення превентивної ролі ОБСЄ та активізація її участі у врегулюванні „заморожених” конфліктів.

Українська сторона послідовно залучається до вирішення актуальних питань реформування та подальшої інституціональної розбудови ОБСЄ. Ця загальноєвропейська організація важлива для України саме виконанням

власної послідовної місії у відслідковуванні подій розгортання протидії гібридній агресії з боку РФ.[6]

Звичайно на сучасному етапі ОБСЄ здійснює моніторингову місію на Донбасі. Так, спеціальна моніторингова місія ОБСЄ в Україні (СММ) почала свою роботу 21 березня 2014 року на підставі запиту від уряду України до ОБСЄ і консенсусного рішення всіх 57 країн-учасниць ОБСЄ. СММ – це неозброєна цивільна місія, яка працює 24 години на добу, 7днів на тиждень у всіх регіонах України. Її основні завдання – це неупереджено і об'єктивно спостерігати та звітувати про ситуацію в Україні, а також сприяти діалогу між усіма сторонами конфлікту.

Моніторинг на кордоні має ключову роль з точки зору забезпечення виконання Мінських домовленостей, зважаючи на прямий зв'язок одночасного моніторингу за дотриманням режиму припинення вогню та моніторингу на українсько - російському кордоні. У п.4 Мінського протоколу йдеться про встановлення на українсько - російському кордоні постійного моніторингу та верифікації з боку ОБСЄ, а також створення безпекових зон у прилеглих до кордону районах України та РФ. В Бакинській Декларації ПА ОБСЄ, схваленій у липні 2014 р. в м.Баку (Азербайджан), міститься заклик до РФ скасувати анексію АР Крим та м.Севастополь, а також міститься резолюція «Очевидне, грубе та не виправлене порушення Російською Федерацією Гельсінських принципів», яка називає так званий референдум в АР Крим, що відбувся 16 березня 2014 р., як нелегітимний та незаконний акт, результати якого не мають ніякої юридичної сили.

У історико - теоретичному вимірі аналітики співробітництва Україна ЄС, слід наголосити на досить «гнучкій» позиції Європейського Союзу як єдиної цільної спільноти щодо позицій та місця нашої держави у єдиному геополітичному просторі Європи. А власне історичний (ретроспективний) аналіз конституювання договірних засад співробітництва Україна та Євросоюзу впливає на перспективи транзиту держави на слідуючий рівень відносин з об'єднанням.

1.2. Методологічні основи дослідження розвитку форм міжнародного співробітництва України та ЄС.

Актуальність використання моніторингу та подальшої експертно - аналітичної оцінки вітчизняних та зарубіжних нормативно - правових джерел, історичних джерел, наукових досліджень, тобто первинних і вторинних джерел щодо європейської та євроатлантичної інтеграції, розглянутих в сфері політичних наук та міжнародних відносин підтверджена через декілька основних обставин: по - перше, необхідності апробування наявних результатів співробітництва як системного явища з відповідним ефектом впливу на національний ВПК, армію, політичну стабілізацію через вплив та рекомендації ЄС; по - друге, більш деталізованої розробки військово — політичного сегменту у співробітництві Україна та ЄС. З цим пов'язана позиція щодо співробітництва України та ЄС як «інтегрального напрямка військового співробітництва» [11].

Співробітництво України та ЄС досліджується різними за спрямованістю методологічними підходами. Більшість методологічних напрацювань у контексті військово - політичної співпраці з ЄС носять системний та взаємодоповнюючий характер.

Насамперед, слід визначитися з поняттям «співробітництво», яке присутнє у дискурсі політичної науки та міжнародних відносин. Так, у теоретичному сенсі поняття «співробітництво» розкривається як такий спосіб міжнародної взаємодії, що передбачає наявність спільних, взаємоузгоджених дій, спрямовані на реалізацію спільних або власних принципів й цілей, при існуванні відповідних спільних зобов'язаннях. Поняття «співробітництво» у науковому та практико — прикладному сенсі специфічні ознаки: 1) по - перше, завжди є двостороннім (або багатостороннім), тобто передбачає виникнення взаємних зобов'язань і прав; 2) по - друге, безпосередньо спирається на засади взаємності сторін у

визначенні мети, завдань і механізмів співробітництва; 3) по - третє, наявність диференціації напрямів впровадження й реалізації, також форм.

Проблематика розвитку форм військово - політичного співробітництва має системну методологічну основу. В аналітичному сенсі форма співробітництва є способом вираження його змісту й специфічної сутності. Фактично, міжнародно-правову форму співробітництва ЄС із іншими країнами можна розкрити як механізм зовнішнього вираження змісту дій і процедур, які реалізуються в межах співробітництва ЄС. Відповідно така логіка співробітництва актуалізована і по відношенню до України. Вона відповідає загальному формату співробітництва, однак наділена і специфікою, тобто особливості наростання військово - політичної нестабільності у регіоні й підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом (політична частина Угоди). В цілому при дослідженні форм співробітництва ЄС з іншими країнами пропонується можливі варіанти: 1) участь країн в агенціях ЄС; 2) укладення угод про асоціацію; 3) довгострокові двосторонні й багатосторонні угоди; 4) угоди про участь у разових проектах або діяльності в межах певних заходів. [56]. У дослідженні важливо врахувати етап такої форм співробітництва України та ЄС як участь в агенціях. Приклад такої участі репрезентований у контексті Угод між Україною та Європейським Союзом щодо статусу Консультативної місії Європейського Союзу з реформування сектору цивільної безпеки України (КМЄС в Україні), укладена 17 листопада 2014 р.[42]

У практично - прикладному сенсі пріоритетною для аналітики на сучасному етапі є Угода про асоціацію з ЄС, яка укладена 26 липня 2014 р., з прийняттям Україна перейшла у стан підготовки до членства в ЄС.[43]

Загалом у аналітичній роботі слід наголосити, на наш погляд, на застосуванні системного, інституційного, історичного методологічних векторів при розробці проблематики військово - політичного співробітництва. Важливо зауважити, що інституційний методологічний підхід надає змогу глибинно проаналізувати інституційну структуру міждержавних відносин не

лише як синтез суспільно-політичних інститутів, а й відслідковувати окремі поведінкові стереотипи, цінності та мотиви, що спрямовували діяльність політичних акторів.

У вимірі інституційних трансформацій, імпульс яким спричинений довготривалим співробітництвом з Європейським Союзом та окремими країнами - членами цієї міжнародної спільноти, набуває актуальності застосування інституційно - порівняльного методу, з відповідною метою реалізації цілеспрямованої методики вивчення необхідної документації, компаративного аналізу з елементами періодизації військово — політичного співробітництва (це дає змогу детально проаналізувати еволюцію інституційних, програмних та нормативно - правових положень з виокремлених дослідницьких завдань, наприклад, щодо основних положень СЗПБ ЄС).

Важливим є процесуальний методологічний підхід, оскільки він передбачає аналіз україно - європейських відносин як процесу політичних змін, як екзогенного, так і ендегенного порядку. Даний підхід дозволяє розглянути зміну форм співробітництва України та ЄС.

Фактично, завдяки застосуванню даного методологічного підходу можливо оптимізувати аналітику та прогноз щодо ролі України у системі співробітництва у сфері зовнішньої політики, оборони та безпеки з Європейським Союзом. Україна може збільшити власний вплив, безумовно, бути необхідним партнером ЄС у контексті забезпечення безпеки. Процесуальний підхід, надає змогу зробити прогноз відносно того, що продуктивна трансформація декларативних заяв у політично - практичну площину Україні необхідні зміни у ВПК, впровадження компенсаційного законодавства й відповідні фінансові вливання в її армію. Сам процес військово-політичного співробітництва України з ЄС може бути пролонгований як через безпосередню співпрацю з Європейським Союзом у сфері безпеки, так і через можливості інтерктивних взаємодій України з НАТО в межах їх специфічних відносин, застосовуючи знання та необхідний

досвід роботи українських військових миротворців у системі подвійного підпорядкування миротворчих сил Євросоюзу (НАТО/ЄС). У напрямку застосування процесуального методологічного підходу найбільш продуктивними є роботи української авторки О. В. Романової, яка репрезентативно надає приклади використання цього підходу й приналежного методичного інструментарію.[34]

Методологічною основою даного дослідження проблематики виступає системна аналітика передумов та принципів співробітництва, перспектив налагодження більш тісних стосунків у різних сферах. Підбір методологічного інструментарію при дослідженні передбачає спрямування на статичні та динамічні елементи у співробітництві. Розгляд статичних елементів передбачає аналітику принципів співробітництва, динамічні аспекти концентруються навколо етапів, домовленостей, зміни пріоритетів.

Підбір методологічних підходів методів та методик дослідження повинен розкривати слідуючі аспекти визначеної наукової проблеми: історичні передумови європейської інтеграції, розширення ЄС та його наслідки для України, принципи та основні етапи військово — політичного співробітництва України та Європейського Союзу, стратегію та програмні документи у військово - політичному співробітництві України та ЄС, перспективи євроінтеграції та військово - політичного співробітництва України та ЄС тощо.

У науковому дослідженні використано такі методи як статистичний, метод регресійного аналізу для дослідження зв'язку між рівнями військово — політичного співробітництва. У контексті дослідницької роботи над даною проблематикою слід врахувати: по - перше, синергетичні аспекти інформаційно - аналітичної роботи; по - друге когнітивні аспекти інформаційно - аналітичної роботи. Треба звернути увагу на застосування методики формування інформаційної бази дослідження у відповідності з запитами часу та сучасного етапу у конституюванні військово - політичного

співробітництва. Так, інформаційні джерела до 2014 року не враховують пріоритетні завдання у стратегічному виборі євроінтеграції.

Для оптимізації процесу аналітичної розробки можливих пріоритетних завдань у військово — політичному співробітництві по лінії Україна Європейський Союз застосовуються - методика розробки аналітичних прогнозів в галузі міжнародних відносин та методи аналітико-синтетичної обробки інформації. Вони надають найбільш репрезентативні данні з перспектив співробітництва як пролонгованого у часі, багатоетапного процесу. [47]

Методологія дослідження спирається на конкретну інформаційну базу. Визначальною частиною інформаційної бази є нормативно - правова основа. Її становлять нормативні та законодавчі акти України, директиви ЄС та документи Ради Європи, також статистичні інформаційні данні національних та регіональних статистичних управлінь України, операційні документи Європейської політики сусідства, Європейського інструменту сусідства та партнерства, Європейського фонду регіонального розвитку, аналітика Національного інституту стратегічних досліджень, Німецької консультативної групи та Інституту економічних досліджень і політичних консультацій.[55]

Пріоритетна роль військово - політичної співпраці надає змогу змістити дослідницький акцент на спільні програми та стратегії розвитку співробітництва.

Для визначення первинних параметрів й першочергових шляхів становлення і функціонування Спільної зовнішньої політики і політики безпеки ЄС у контексті міжнародно-правового співробітництва України з ЄС в основу методології дослідницької роботи взято загальнотеоретичні принципи, підходи та методи.

У контексті дослідницької роботи за основу було взято історичний метод. Зокрема, у розкритті етапності розвитку військово - політичного співробітництва важлива історична ретроспектива. періодизацію історії

розвитку правового забезпечення сфери СЗППБ і Спільної політики безпеки і оборони (далі – СПБО) та їх основні новації (згідно з Амстердамською угодою 1997 р., рішеннями саміту ЄС в Сен-Мало в 1998 р., рішеннями саміту ЄС у Гельсінкі в 1999 р.); виокремлення СЗППБ як самостійної сфери діяльності Європейського Союзу, в рамках якої він здійснює заходи щодо забезпечення зовнішньополітичних і оборонних функцій ЄС;

Для встановлення правової природи ЄС та його СЗППБ застосовано такі загальнонаукові методологічні принципи пізнання і методи дослідження, як аналіз і синтез, індукція і дедукція. Автором встановлено організаційно-правові критерії, що дозволяють виділити СЗППБ ЄС як самостійний дискурс у функціонуванні ЄС і його специфіку у порівнянні з іншими дискурсами функціонування ЄС.

Висновки до розділу

Участь України у вирішенні військово - політичних проблем має щонайменше два основних напрямки розгортання: дипломатичний та військово - політичний. Принципо, що дослідження історико - теоретичних та теоретико - методологічних засад співробітництва України та ЄС відкривають можливості для синтезу цих напрямків розгортання. Даний факт розкривається через пріоритет використання «м'якої сили» та дипломатичного тиску, характерний для ЄС. У період з 2014 року більш затребуваним для України стає військово - політичний напрямок, через співпрацю у оборонній, безпековій, інформаційно — кібернетичній та військово - технічній сферах.

При аналізі нормативно-правової основи сфери СЗППБ та співробітництва України з ЄС використано формально-логічний метод, порівняно-правовий (компаративний), герменевтичний та інші методи дослідження. При дослідженні перспектив співпраці України з ЄС використовувались методи моделювання, абстрагування, прогнозування та ін.

Розділ II. Міжнародне співробітництво України та ЄС: особливості розвитку

2.1. Етапи розвитку міжнародно-правового співробітництва України та ЄС.

Визначення сутності такого економічного та політичного міжнародного об'єднання як Європейський Союз надає можливості для більш глибокого аналізу можливостей співпраці для України та інших демократичних держав, які намагаються увійти до єдиного європейського геополітичного та безпекового простору, створити повноцінну систему економічної співпраці. Отже, Європейський Союз можливо розглядати у якості досить специфічного міжнародного об'єднання, до складу якого входять 27 країн — членів. До таких країни відносяться: Австрія, Бельгія, Болгарія, Греція, Данія, Естонія, Ірландія, Іспанія, Італія, Кіпр, Латвія, Литва, Люксембург, Мальта, Нідерланди, Німеччина, Польща, Португалія, Румунія, Словаччина, Словенія, Угорщина, Фінляндія, Франція, Хорватія, Чехія, Швеція). У сенсі економічного та військово — політичного потенціалу країни — члени ЄС є досить різними, виокремлюються безумовні країни — лідери, а саме ФРН, Франція, Італія.[10]

Передумовами створення Європейського Союзу стало формування у 1952 році Європейського об'єднання вугілля і сталі, у 1957 році Європейського економічного співтовариства і Європейського співтовариства з атомної енергії, У цьому процесі активними були такі держави як Бельгія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Франція. Надалі у 1993 році із розширенням компетенції наднаціональних структур і відповідно кількості країн членів, було створено Європейський Союз на основі Маастрихтського договору (1992). [10] Якщо визначити принципи та системні опори Європейського Союзу, то перш за все це: 1. інституційна, яка передбачає створення Європейської комісії, Європейської Ради, Європейського Парламенту,

Європейського Суду як наднаціональних органів управління; 2. єдина зовнішня політика та стратегічна політика безпеки; 3. єдина політика у сфері внутрішніх справ (дуже варіативне положення, особливо з врахуванням центробіжних тенденцій в межах єдиного європейського простору. Правова система Європейського Союзу передбачає узгодження законодавства країн - членів і міжнародного права. Метою цього є регулювання єдиного європейського інтеграційного процесу, що передбачає створення та діяльність ефективних наднаціональних інституцій, формуванні продуктивних міжнародних відносин у Європейському Союзі.

У межах ЄС діє спільна система законодавства, функціонує спільний ринок та Шенгенська зона. Рішення у межах ЄС ухвалюють або наднаціональні інститути, або країни - члени. Зауважуємо, що рішення оборонної проблематики покладаються традиційно на національні інституції.

Головним аспектом успішного співробітництва з ЄС для України досягнення певного рівня узгодження законодавства нашої держави із діючими правовими нормами цієї спільноти. Завдяки цьому можна створити необхідні передумови для отримання Україною статусу країни — члена та прискорити реалізацію зовнішньо - політичного пріоритету у середньостроковій перспективі.

Перш за все, слід наголосити, що власне пролонгований процес адаптації законодавства України до правової системи Європейського Союзу був розпочатий задовго до набуття чинності Угоди про Асоціацію (прийняття її політичної й економічної частин). Важливо, що ще 18 березня 2004 року Верховна Рада України прийняла Закон України No1629-IV. Цим Законом ВР затвердила «Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу».

Аналізуючи нормативну — правову основу у заданій проблематиці, ми прийшли до висновку, що можна виділити три основні етапи у процесі адаптації законодавства України.

На першому етапі пріоритет повинен бути надан: у контексті вимог, названих у Декларації (яка була прийнята Європейською Радою у 1993 р., Копенгагенський самміт., та правової системи в Україні)

На другому етапі (до прийняття Угоди про асоціацію з ЄС) - процес адаптації законодавства спрямований: по — перше, на перегляд нормативно — правового забезпечення й законодавства України, відповідно зазначених у ч. 2 ст. 51 УПС. Мета цього - це потенційна відповідність законодавству ЄС;— розгортання етапу підготовки до асоційованого членства України в ЄС.

Третій етап (після прийняття Угоди про асоціацію) передбачає: період підготовка розширеної програми гармонізації законодавства України із законодавством ЄС.

У політичному сенсі важливою та дієвою, на наш погляд, інституцією є Рада Європейського Союзу, один з законодавчих органів разом з Європейським парламентом. До складу Ради Європейського Союзу входять, залежно від теми обговорення представники країн — членів ЄС і відповідний член Європейської комісії, який не має права голосу при прийнятті рішень. Рада ЄС може бути скликана у складі голів держав та урядів. Також можливим є одночасне зібрання Ради Європейського Союзу у різному складі. Ухвалення рішень відбувається кваліфікованою більшістю, коли кожна країна - член має кількість голосів, залежно від чисельності населення і відповідно економічного потенціалу. Важливо відзначити, що головування у даній інституції ЄС відбувається країнами — членами по черзі. Власне у євроінтеграційному процесі Рада Європейського Союзу відіграє вирішальну роль в ухваленні міжурядових рішень, у сфері спільної зовнішньої політики, політики у сфері безпеки, співпраці у питаннях внутрішньої політики. Слід акцентувати на тому моменті, що Рада Європейського Союзу здійснює координацію спільної економічної політики країн - членів, разом з Європейським парламентом формує бюджетну комісію. З принципом спільних рішень, рада Європейського Союзу із Європейським парламентом мають рівний обсяг повноважень, які стосуються розгляду законопроектів,

формування бюджетної політики. Існують такі процедури взаємодії Ради ЄС, Європейської комісії і Європейського парламенту, як консультації, спільне прийняття рішень, висловлення згоди.

Для вступу до Європейського Союзу країна - кандидат повинна відповідати Копенгагенським критеріям, які були прийняті ще у 1993 році та безпосередньо стосуються дотримання демократичних принципів, прав та свобод людини, правової держави і наявності конкурентноспроможної ринкової економіки, а також визнання спільних правил та стандартів Європейського Союзу. Інтеграційні процеси у кожній сфері мають окрему історію та сукупність проблем при їх безпосередній реалізації. Найбільш принциповими у цьому сенсі є економічна інтеграція, політична інтеграція, інтеграція у контексті безпеки й оборони.

Процес об'єднання країн у плані безпеки розпочався ще в середині ХХ ст. Принциповість країн у цьому процесі була зрозуміла через залагодження поствоєнних конфліктів та розподілу сфер впливу. Процес інтеграції європейських держав у контексті безпеки було розпочато укладанням у 1947 р. між Францією та Британією так званої Дюнкерської угоди. Так, 17 березня 1948 р. між такими європейськими державами, як Великобританія, Бельгія, Люксембург, Нідерланди і Франція, було укладено Брюссельський договір, яким було сформовано Західний союз. Договір, передусім, декларував та безпосередньо передбачав об'єднану діяльність в економічній, соціальній і культурній галузях та колективну самооборону. Зокрема, у разі збройного нападу на будь-яку з країн – членів договору сторони брали на себе зобов'язання надавати військову підтримку та іншу допомогу тій стороні, що буде атакована. Система військово - політичного співробітництва та безпеки Європейського Союзу підтримується складною та бюрократизованою схемою взаємодій в межах європейського простору.

Намір України розбудовувати відносини з Європейським Союзом був вперше проголошений у Постанові Верховної Ради України від 2 липня 1993 року «Про основні напрями зовнішньої політики України».

Перший етап у співробітництві Україна та ЄС. Фактичні відносини Україною та ЄС були розпочаті у період в грудня 1991 року, коли представник головуючої в ЄС країни (Нідерланди) визнав незалежність нашої держави.

Другий етап у співробітництві Україна ЄС. По — перше, схвалення Стратегії інтеграції України до ЄС, прийнято 11 червня 1998 року. По — друге, закономірне прийняття такого документу, як Програма інтеграції України до ЄС, (14 вересня 2000 р.). Вона є визначальною оскільки саме тут була проголошена стратегічна ціль України, тобто «євроінтеграційни курс» держави.

Третій етап у співробітництві України та ЄС. Фактично розпочато 5 березня 2007 року Україна та ЄС провели переговорний процес щодо укладення нової. Визначальною подією переговорного процесу в цілому стала політична домовленість від 9 вересня 2008 року на Паризькому саміті Україна та ЄС про укладення майбутньої угоди. Важливо акцентувати дослідницьку увагу на форматі угоди, тобто це Угода про асоціацію, яка спирається на два принципи: політична асоціація та економічна інтеграція.

Субjekтами Угоди був у подальшому розроблений та схвалений Порядок денний асоціації. Він трансформував або кардинально замінив «План дій Україна – ЄС». Його мета - це бути орієнтиром та імпульсом для процесів реформування в Україні та необхідної підготовки імплементації майбутньої Угоди про асоціацію.

Четвертий етап у співробітництві Україна та ЄС. Завершення переговорів по майбутній Угоді про асоціацію 19.12. 2011 року. Відповідно слідчим кроком стала підготовка тексту Угоди про асоціацію та його парафування.

П'ятий етап у співробітництві України та ЄС. Підписання Політичної частини Угоди про асоціацію 21.03.2014 року. Підписання Економічної частини — 27.06.2014. Важливо відмітити дві інституції, а саме Європейський Парламент та Верховна Рада України одночасно ратифікували

Угоду про асоціацію. З періоду 1 листопада 2014 року відбувався режим тимчасове застосування Угоди про асоціацію.

Важливо, що Угода про асоціацію між Україною та ЄС у якості форми співробітництва набула чинності 1 вересня 2017 року. Власне Угода - це міжнародно-правовий документ, який на договірно-правовій основі закріплює перехід відносин між Україною та ЄС. Цей «перехід» фактично відбувається від рівня від «партнерства та співробітництва» до рівня «політичної асоціації» та подальшої «економічної інтеграції». (ретроспективний аналіз інтеграційних інтенцій Європейського Союзу надає змогу, підкреслити, що першочергово єдині європейські інституції більш схильні не до військової, а до економічної інтеграції. Так, через це, наприклад, протягом «холодної війни», країни Західної Європи не провадили значних інвестувань в оборону та безпеку). Суто політичні й економічні положення визначають спроможність України до приєднання до єдиного європейського простору. Також зауважимо, що підписання Угоди про асоціацію супроводжувалося наявністю військового конфлікту на території держави, що ускладнило ситуацію. Однак даний факт можна розглядати як акт політичної підтримки України у її євроінтеграційних прагненнях на подальше.

2.2. Нормативно-правові основи міжнародного співробітництва України та ЄС

Перш за все, при дослідницькій роботі з питань нормативно - правових основ міжнародного співробітництва України та Європейського Союзу необхідно прийняти до уваги специфіку законодавства цієї міжнародної спільноти. Законодавство Європейського Союзу формується з первинного законодавства, до якого відносяться договори з різних питань, та, відповідно, з вторинного законодавства, яке охоплює регламенти, директиви, рішення, висновки і рекомендації.

Базовою правовою основою для налагодження відносин між Україною та ЄС, яка започаткувала співробітництво з широкого кола політичних, торговельно-економічних та гуманітарних питань стала Угода про партнерство та співробітництво (УПС) від 14 червня 1994 р. (набула чинності 1 березня 1998 р.). Укладення УПС дозволило встановити регулярний двосторонній діалог між Україною та ЄС на політичному та секторальних рівнях, впровадити впорядкований режим торгівлі між обома сторонами на основі принципів ГАТТ/СОТ, визначити пріоритети адаптації законодавства України до стандартів та норм Європейського Співтовариства (*acquis communautaire*) у визначених секторах української економіки.

У рамках УПС було визначено 7 пріоритетів співпраці між Україною та ЄС: 1. енергетика, 2. торгівля та інвестиції, 3. юстиція та внутрішні справи, 3. наближення законодавства України до законодавства Євросоюзу, 4. охорона навколишнього середовища, 5. транспортна сфера, 6. транскордонне співробітництво, 7. співпраця у сфері науки, 8. технологій та космосу. [3]

Військове співробітництво між Україною та ЄС здійснюється відповідно до пріоритетів, визначених Порядком денним асоціації Україна – ЄС, а також Робочого плану співробітництва Збройних Сил України та Секретаріату Ради ЄС (у сфері Спільної політики безпеки і оборони).[.]

Співпраця європейських країн та оборонних структур України у сфері безпеки набула визначеного характеру після видання Указу Президента України від 11 червня 1998 року за № 615/98, яким було затверджено Стратегію інтеграції України до Європейського Союзу [1]. Зокрема, це був перший документ, який передбачав співпрацю Україна – ЄС визначив основні пріоритети діяльності органів виконавчої влади в період до 2007 року, напротязі якого мали бути створені передумови, які необхідні для набуття Україною членства в Європейському Союзі.

Слідуючим безумовно важливим документом був План дій «ЄС – Україна» від 21 лютого 2005 року, яким було передбачено, що МВС України

братиме дієву участь у реалізації пріоритетних напрямків зовнішньої політики України, і відповідно до своєї компетенції є виконавцем близько двадцяти заходів Плану дій «Україна – ЄС», зокрема в галузі «Юстиція, свобода і безпека», проводить активну роботу у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції [2].

В рамках документу План дій «ЄС – Україна» співробітництво двох сторін здійснюється на основі шести спільних програм: «Заохочення демократичних процесів в Україні та на Південному Кавказі», «Міжнародне співробітництво у галузі боротьби з кримінальною злочинністю» та «Підтримка належного врядування: проект проти корупції», «Проект проти відмивання грошей та фінансування тероризму» та інші. Серед практичного співробітництва найбільш успішною в контексті СПБО є участь у врегулюванні кризових ситуацій.

Готовність європейської сторони до взаємодії з нашою державою в цьому напрямку, очевидно, пояснюється тим, що вона не прагне за нинішнього стану справ в Україні розширеного політичного діалогу, подальшої розбудови механізмів співробітництва, вироблення та узгодження спільних позицій. Невеликий реальний внесок України у вигляді технічних засобів та особового складу до реалізації миротворчих операцій не дозволяє нашій державі бути належним чином представленою в органах СПБО на сучасному етапі, в тому числі й через фінансові аспекти. Наразі, і це є позицією європейської сторони, може йти мова лише про долучення України до миротворчих операцій та заходів по врегулюванні кризи Європейським Союзом [3]. Участь України в СПБО регулюється Угодою між ЄС та Україною про визначення загальної схеми участі України в операціях Європейського Союзу з урегулювання криз від 13 червня 2005 року [4].

Виходячи з визначення європейської інтеграції України як стратегічного пріоритету державної політики, більш тісне залучення України до участі в СПБО відповідає національним інтересам нашої держави. Активні дії на цьому напрямку дозволять Україні реалізувати такі цілі: 1) залучення до

процесу становлення європейської системи безпеки, що розширить можливості забезпечення національної безпеки; 2) розширення можливостей для інтенсифікації військово-технічної співпраці з державами-членами ЄС, що служитиме розвитку та технологічній модернізації обороннопромислового комплексу України; 3) сприяння залученню до європейського політичного процесу, що зміцнюватиме європейську ідентифікацію України; 4) сприяння зростанню партнерської довіри і створення ґрунтовних передумов справжнього союзництва; 5) сприяння розгортанню ефективного політичного діалогу щодо європейської інтеграції України; 6) ствердження міжнародної репутації і ролі України в європейських справах як «надійного і передбачуваного союзника, відповідального європейського гравця» [5]

В 2010 році було ратифіковано угоду між Україною та Європолем про стратегічне співробітництво [6]. Головні позиції даної угоди зводились до наступного: Україна призначає Міністерство внутрішніх справ України діяти як національний контактний пункт між Європейським поліцейським офісом (Європолем) та іншими компетентними органами України; засідання на високому рівні між Європолем і компетентними органами України мають проводитися регулярно для обговорення питань, які стосуються цієї Угоди та співробітництва в цілому

З Європолем також підписана Угода про оперативне співробітництво, яка покликана поглибити відповідну взаємодію сторін. Угода, зокрема, передбачає налагодження співробітництва між Україною та Європолем з метою підтримки держав-членів Європейського Союзу в попередженні і боротьбі з організованою злочинністю, тероризмом та іншими формами міжнародної злочинності, зокрема шляхом обміну інформацією між сторонами. На порядку денному постало питання про розробку угоди про співробітництво з Європейською організацією з питань юстиції (Євроюст), завданням якої є надання сприяння органам кримінального переслідування держав-членів ЄС у боротьбі проти серйозної транскордонної злочинності.

2.3. Військово-політичне співробітництво України та ЄС як форма міжнародного співробітництва : нормативно правові основи та етапи розвитку

На шляху до створення єдиного простору Україна / ЄС виникає ціла сукупність проблемних аспектів за різноманітними напрямками. По — перше, необхідно зауважити на пострадянській спадщині у вигляді, корупційного фону, який призводить до дисфункційності співпраці з європейськими інституціями в цілому, втрати репутаційного капіталу, динаміку режимних трансформацій в Україні через кожні п'ять років, що призводить до коректування позицій влади щодо векторів міжнародного співробітництва тощо.[20]

Співпраця зі структурами Європейського Союзу у військово — політичних питаннях має певну специфіку. Україна — пріоритетний партнер ЄС. Співпраця з ЄС — це, по перше, момент зміцнення та стабілізації держави, по — друге, демократизація відповідних інституцій та поживлення зовнішньополітичних відносин. Співробітництво вигідне як для Брюсселя, так і для Києва з врахуваннями можливостей України у разі проведення успішної модернізації. Значними є перспективи України та поживності до реформування заради вступу до цієї організації.

Перспективною є співпраця України та ЄС у програмі «Східне партнерство». У травні 2009 року Європейський союз оголосив про створення ініціативи «Східне партнерство», основна мета якої полягала у зближенні з шістьма країнами, колишніми республіками Радянського Союзу. Крім України, до цієї платформи приєдналися також Азербайджан, Білорусь, Вірменія, Грузія і Молдова. Кожна з цих країн в той час по-різному була готова до поглибленої інтеграції - це стосувалося не тільки рівня економічного розвитку держав, а й підтримки демократичних інститутів і прав людини. [46] ЄС, декларуючи свої наміри розширення на схід, в рамках

своїєї політики добросусідства прагнув до підтримки стабільності в цих державах, зокрема, тих, які мають спільні з ним кордону. Мета «Східного партнерства», очевидно, не обмежувалася тільки економічною інтеграцією і проведенням реформ в цих країнах, а й сприяла політичному зближенню країн Східної Європи з ЄС. Суть «Східного партнерства» полягала також у фінансовій допомозі ЄС в проведенні необхідних економічних і політичних реформ, які згодом повинні були привести до підписання Угоди про асоціацію з ЄС, створення зони вільної торгівлі, лібералізації візового режиму з ЄС, розвитку енергетичної галузі та підтримці стабільності і безпеки в регіоні. Незважаючи на це, за 10 років існування «Східного партнерства» кількість зон небезпеки в цих країнах тільки збільшилася - вже у п'яти з шести країн є території конфлікту.[46]

Україна знаходиться у стані пошуку комунікації з субрегіональними об'єднаннями. Зокрема, до таких європейських об'єднань належить так звана Вишеградська група. Саме Вишеградська четвірка (В4) стала найяскравішим регіональним союзом сучасної Європи, і вона не втратила конструктивного початку на тлі глобального економічного і політичної кризи. Все більш наполегливо В4 продовжує відстоювати свої національно-політичні інтереси в спільноті європейських партнерів. Формування Вишеградського союзу можна вважати найбільш очевидною удачею всього перехідного періоду в цій частині Європи.[41] Саму «четвірку» називають «Вишеградськими тиграми» не тільки центральноєвропейського регіону, а й усього ЄС. (Беззаперечно, що останні події загальноєвропейського масштабу і наявна реакція на них країн Вишеградської групи дозволяють стверджувати, що після першого десятиліття членства в ЄС позиції країн «четвірки» в Євросоюзі реально посилилися. Вони не тільки зміцнили власний регіональний союз, але також стали членами транс'європейської коаліції з яскраво виражений-ний позицією з питання подальшої долі європейської інтеграції. Паралельно на тлі зростання загальної регіональної інтеграції і опозиційності настав переломний момент у взаєминах з Брюсселем. Цей момент характеризуються

переходом від асиметричною конвергенції, з безпосередньою адаптацією норм і принципів євроінтеграції, щоб розпочати відносини країн колишньої Центрально-Східної Європи з ЄС до вступу і в перші роки після, до повноцінної симетричною конвергенції.)

Різні аспекти проблематики співробітництва країн-членів Вишеградської четвірки з Україною досліджували такі зарубіжні вчені як М.Арах, Т. Аш, П. Бендер, Ф. Глотц, Х.-Д. Якобсен. Серед українських експертів з цього питання необхідно виділити праці В. Андрейка, О. Андрійчука, Ю. Бараша, С. Віднянського, А. Гальчинського, А. Зленка, В. Євтуха, О. Івченка Український дослідник проблематики співробітництва з країнами так званої Вишеградської четвірки Андрейко акцентує увагу, що "на даному етапі ЄС пропонує Україні модель відносин політичної асоціації та економічної інтеграції. Саме необхідність розширення кола прихильників серед держав - членів, є об'єктивною передумовою для вироблення чітко сформульованих пріоритетів відносин із Вишеградською групою. Як свідчить аналіз формату взаємовідносин усередині «четвірки» та змісту рішень, що приймаються Європейською Спільнотою, центральноєвропейська група, незважаючи на існуючі розбіжності інтересів, відкриті й латентні конфлікти, має потенціал певно-го впливу на загальноєвропейську політику, зокрема щодо східних сусідів»[2, с. 47]

Польща, Литва і Україна створили формат співпраці, який отримав назву «Люблінський трикутник». Угода була досягнута під час переговорів в польському Любліні. Як сказано в спільній декларації, опублікованій на сайті українського МЗС, сторони визнають багатовікові історичні та культурні зв'язки між народами України, Литви та Польщі. Учасники декларації підкреслюють стратегічне значення співпраці між країнами «Східного партнерства» (в нього входить Україна), НАТО і Європейським союзом, а також наголошують на важливості співпраці по лінії Ініціативи трьох морів.

Велику увагу автори документа приділяють претензіями України до Росії. Варшава і Вільнюс підтримують вимоги Києва і заявляють про те, що ніколи не визнають «спроби анексії» Росією Криму.

В цілому, на думку О. А. Полякова, викладену у статті “Військове співробітництво України і Європейського Союзу як фактор зміцнення законності і правопорядку в збройних силах України” безумовним фактом є те, що “військовий сегмент європейської інтеграції був і залишається важливою частиною загального політичного співробітництва нашої держави і ЄС” [25,с. 788]

Для України розвиток автономних європейських оборонних структур відкриває можливість для додаткового поглиблення співпраці із ЄС і паралельного посилення обороноздатності. Таке співробітництво є де — факто взаємовигідним процесом, під час якого Україна робить свій внесок у безпеку Євроатлантичного регіону, а з іншого боку, в процесі навчань і тренувань отримує необхідний досвід. [51]

Стратегічно важливим для країн учасниць Європейського Союзу та країн — партнерів є формування програм співпраці у оборонній сфері та відповідні фінансові вкладення у них. Умовно цивільний характер пріоритетів ЄС створює передумови для відсутності необхідності масштабних фінансових внесків у сферу колективної оборони. Зберігаються також значні політичні протиріччя та економічний розрив між країнами єдиного європейського простору. Зажди зберігається небезпека згортання країнами власних намагань підтримувати колективну безпеку та переключення на суто національні пріоритети.

В кінці 2017 р Євросоюз прийняв рішення («повідомлення» країн-учасниць) про офіційний запуск PESCO. На початок 2018 року про свою участь в програмі заявили 25 держав: це всі країни колишньої «Європи-28» за винятком Данії, Мальти і Великобританії, що здійснює Брекзйт. 20 держав - учасників програми складаються в НАТО; до них додалися традиційно

умовно нейтральні Австрія, Фінляндія, Ірландія і Швеція. З держав - членів НАТО в PESCO не беруть участь Албанія, Ісландія, Чорногорія, Норвегія, Туреччина, Канада і США. До моменту оголошення програми було напрацьовано вже широке коло ідей (експерти кажуть приблизно про 50 можливих проектах), навколо яких могло б будуватися подальша співпраця країн-учасниць. Станом на весну 2018 р сформовано 17 великих проектів. Це, серед іншого, розробка мережі логістичних центрів для підтримки.

Починаючи з листопада 2018 року помітно активізується процес зі створення майбутньої єдиної оборонної структури Європейського союзу. Так, 19 листопада, глави МЗС та міністерств оборони країн ЄС схвалили здійснення 17 проектів в рамках "постійного структурного співпраці" - Permanent Structured Cooperation (PESCO). Вони стосуються, крім іншого, розробки нових систем озброєння і створення навчального закладу для підвищення кваліфікації співробітників спецслужб.[59]

Німеччина, як лідер ЄС, бере участь, зокрема, в проекті спільного використання військових баз країн союзу. Крім того, підтримувані урядом ФРН проекти розробки безпілотних літальних апаратів і бойових вертольотів Tiger Mark III будуть здійснюватися в рамках PESCO.

Цей крок можна інтепретувати саме у сенсі формування європейської армії. Звичайно її створення залишається дискусійним, складним, багатоаспектним та, навіть, конфліктним питанням як для лідерів ЄС (ФРГ, Франція, Італія), так і для країн, які не займають лідерські позиції у геополітичному, військовому, економічному напрямках, однак важливі у контексті збереження системної цілісності.[5] (в 1950 році був представлений «План Плевен», що стосується розвитку ВООР-дені сил Європи. Можливо, на той момент часу він був не реалізуємо, так як передбачав «повне злиття особового складу та озброєнь» західноєвропейських країн, тобто створення «європейської армії». До її складу повинні були увійти європейські дивізії, «кожна з яких складалася б з невеликих підрозділів різних національностей.

Передбачалося також сформувати єдиний європейське політичне і військове керівництво даною структурою)

Україна як держава - партнер ЄС також зацікавлена у реалізації цього масштабного проекту, перш за все, враховуючи власне положення держави - лімітрофа, також фактор військової агресії зі сторони Російської Федерації. Потенційне майбутнє участь нашої держави в проектах PESCO забезпечить поглиблення співпраці з ЄС у військово-технічній площині і сприятиме поліпшенню національних оборонних можливостей відповідно до найвищих європейських стандартів і практик. Проекти PESCO, в яких Україна зможе взяти участь - наприклад, в сфері боротьби з дезінформацією і кіберзагрозами - зроблять збройні сили міцнішими, більш сучасними і більш адаптованими до нових викликів і загроз.[59]

В цьому напрямку також були здійснені суттєві кроки в даний період. в грудні 2018 року Верховна Рада прийняла в першому читанні поправки в закон "Про оборону України", включивши в нього поняття "військова стандартизація", "військовий стандарт", "стандарт НАТО", "стандарт в сфері оборони держави-члена НАТО", "орган військової стандартизації" та їх тлумачення.

Коректування лінії військово - політичного співробітництва відбулося вже у 2021 році. Так, закономірно, що пріоритетами Стратегії воєнної безпеки України, затвердженої 25 березня, вказані набуття членства в НАТО, інтеграція в європейські оборонні структури і прагматичне міжнародне військово співробітництво. Процеси коректування військово - політичного співробітництва України та ЄС спричиняє цілий спектр дискусивних та неоднозначних питань. Перш за все, постає питання щодо ролі України у забезпеченні безпеки у єдиному європейському просторі, де існують досить різні позиції держав щодо цього, розгортається відкрита протидія посиленню центробіжних тенденцій у європейському просторі, існують тенденції щодо створення єдиної європейської армії.

Не менш актуальним залишається питання інформаційної безпеки у ЄС та протидії інформаційним та кібератакам. Більшість, якщо не всі країни-члени ЄС проголошують демократичні принципи державного регулювання інтернету і національної зони кіберпростору.[56] Всі європейські країни приділяють першочергову увагу захисту індивідуальних, а не державних інтересів в цифровому просторі. Всі національні стратегії в сфері кібербезпеки зачіпають як загрози інфраструктурі, так і боротьбу з пропагандою і поширенням шкідливої інформації з-за кордону.

На глобальному рівні Європа стикається з подвійною інтернет-фрагментацією - як на національному рівні, так і на рівні інститутів Європейського Союзу. При цьому, якщо загальний підхід до регулювання інформаційних джерел є однаковим, деякі відмінності все-таки залишаються. Регіональний європейський підхід до інформаційної політики передбачає забезпечення гарантій нейтральності в сфері доступу до інформації. Орган європейського регулювання в сфері цифрових комунікацій (The Body of European Regulators for Electronic Communication, BEREC) активно залучений в забезпечення "мережевий нейтральності" з 2010

Фактично з періоду 2014 року Євросоюз почав розробляти концепцію так званої «стратегічної автономії», яка передбачає посилення його можливостей в забезпеченні стійкості власної економіки, інфраструктури, у вирішенні питань безпеки і т. п. Важливе місце в цій стратегічній діяльності займає цифрова трансформація і вирішення питань підвищення кібернетичної безпеки

Рада ЄС прийняла резолюцію в підтримку оновленої стратегії Євросоюзу в області кібернетичної безпеки в умовах цифрової модернізації на наступні роки. ЄС буде використовувати конкурентні переваги власної промисловості, підвищувати стандарти безпеки в мережі, включно із застосуванням сучасних систем захисту і шифрування інформації. Такий захист буде надаватися, в першу чергу, мереж правоохоронних органів і

судової влади для забезпечення ефективного обміну оперативною інформацією.

Важливе місце в стратегії кібернетичної безпеки займає зміцнення співпраці в цій галузі з міжнародними організаціями та країнами-партнерами ЄС. Звичайно така ситуація формує потенційне вікно можливостей у цьому контексті для України як країни — партнера ЄС. Єврокомісія може в наступному році збільшити більш ніж в 2,5 рази - до € 5 млн - фінансування оперативної групи зі стратегічних комунікацій East StratCom Task Force, одним із завдань якої є «протидія російським Дезінформаційна кампаніям».

Україна знаходиться на “передовій” цього процесу та має значний досвід з протидії подібних технологіям та елементам застосування пропагандистського механізму, який підриває основи суверенітету європейських держав, ставить під сумнів європейські військово — політичні принципи взаємодії, цінності тощо.

Висновки до розділу

Співпраця Україна-ЄС може розвиватись як у широкому масштабі, так і в рамках окремих ініціатив. Глобальна стратегія ЄС, надає можливості розвивати ініціативне співробітництво, наприклад між Вишеградською групою і Україною, або країнами Чорноморського регіону в цілому, у широкому спектрі питань, що стосуються безпеки, протидії злочинності, тероризму, обміну інформацією з безпекових питань.

ЄС є найбільшим донором безоплатної технічної допомоги Києву в рамках угоди про асоціацію Україна-ЄС. Європейський Союз з 2014 року заявляв про виділення Україні до 2020 року грантів, кредитів та інших видів фінансової допомоги на 12,8 мільярда євро.

Політика Європейського Союзу щодо України як країни - партнера відкриває спектр можливостей для поглиблення через зовнішнє стимулювання внутрішніх процесів військово - політичного реформування у різних напрямках. Виконання вимог Європейського Союзу відтворює певну

логіку потужного стимулювання розвитку України у стратегічному плані позитивних трансформаційних змін цілих галузей виробництва та відповідної інституційної основи для цього.

Розділ III. Сучасний стан та перспективи військово-політичного співробітництва України та ЄС.

3.1. Сучасний стан військово-політичного співробітництва України та ЄС.

Непередбачувані та незворотні зміни у воєнно - політичній ситуації в Україні в період з грудня 2013 року по лютий 2014 суттєво скорегували зовнішньополітичний курс України. Вони спонукали до перегляду питання особливого позаблокового статусу держави. Водночас до закону України «Про засади зовнішньої та внутрішньої політики» надали імпульс розвитку міжнародному військовому співробітництву України, серед основних це реалізації відносин партнерства й довіри у військово - політичній сфері, безумовно реалізації спільної системи безпеки і оборони Європейського Союзу. З 2014 року в Україні було змінилося два політичних режими, однак співробітництво з європейськими країнами у військово - політичній сфері набуло лише більш визначених обрисів.

Зовнішньополітичний вплив держави може здійснюватися різними засобами, а не тільки з використанням військового тиску. У структурі зовнішньополітичної сили держави можна виділити економічні, фінансові, торговельні, науково-технічні, інформаційні, політичні та військові елементи. Всі перераховані елементи, безумовно, тісно пов'язані між собою. Загалом вони створюють єдину систему багаторівневої комунікації, яка необхідна для плідної міжнародної співпраці. Комунікація необхідна і для вибудовування системи балансу у військово - політичному сенсі на рівні регіональної політики. Відсутність намагань до створення інформаційно —

комунікативного поля співпраці унеможливлюють, по — перше, політичне зближення між країнами, по - друге, виникають підстави для агресивного інформаційного в цілому та, зокрема, медійного впливу “ззовні”.

Саме така комунікація лежить в основі сучасного стан військово-політичного співробітництва України та ЄС. Комунікацію слід розуміти у сенсі налагодження широкоформатного діалогу з проблемно — практичних питань взаємодії між держави - членами Європейського Союзу та державами — партнерами, які прагнуть приєднатися. Діалог в свою чергу повинен оптимізувати процеси комунікації як обміну інформацією, технологіями та ресурсами, при цьому основною завадою є умовні статуси країн у єдиному європейського геополітичному просторі та просторі впливу на інші країни континенту.[30]

У відповідності до бачення Н. П. Карпчук, викладеного у монографії «Засади комунікаційної політики: досвід країн - членів Європейського Союзу», слід зауважити: «Чітку комунікаційну політику проводили держави-члени з четвертого розширення після періоду «холодної війни», щоб заручитися широкою підтримкою своїх громадян щодо євроінтеграційного курсу держав. Комунікаційні стратегії різнилися за тривалістю (від кількох років задовго до оголошення дати референдуму до 5 тижнів), інтенсивністю впливу (залучення медіа, високопосадовців, проведення окремих кампаній урядом і політичними партіями й НУО, організація спеціальних заходів тощо), освітньою (сприяти формуванню поглядів громадян напередодні референдуму про вступ країни до ЄС) та пропагандистською спрямованістю (поширювалася винятково позитивна інформація про переваги європейської інтеграції). Зазначимо, що цілями комунікаційних політик було інформувати громадян про процедуру приєднання, переговорний процес, природу інституцій ЄС, процес прийняття рішень» [14, с. 311]

В реаліях сучасних міжнародних відносин чітко проявляються проблемно - практичні аспекти військово - політичного співробітництва з Європейським Союзом. Даний факт підкреслює український дослідник

Т.Сидорук. [37] Зокрема, неможливість виконати всі умови Угоди про асоціацію у повному обсязі (Див. Додаток 1). На даний процес безпосередньо впливають виклики, які на собі відчуває система колективної безпеки єврозони. Кризовість відносин даного формату дається взнаки. [39]

Вона проявляється у декількох аспектах: відчутній «турбулентності» військово - політичних відносин між країнами ЄС та РФ (зокрема, найбільш гостро це проявляється по відношенню до країн Балтії, провокативну поведінку Російської Федерації); необхідності пошуку адекватної відповіді на інформаційні загрози колективній безпеці у контексті дискурсу гібридної війни; пандемічному виклику для систем європейських держав, коли кожна країна може спиратися на власні можливості та ресурси.[37]

Беззаперечно, що створення нової системи європейської безпеки стало об'єктивною необхідністю. Ця система повинна бути здатна протистояти існуючим загрозам. Прийнята Європейським Союзом в 2003 році стратегія європейської безпеки виділяє такі специфічні загрози, які стоять перед Європою: тероризм, поширення зброї масового ураження, регіональні конфлікти, розпад держав, організована злочинність.[57] Україна на сучасному етапі переживає практично весь спектр перелічених загроз. На тлі гібридного регіонального конфлікту з РФ зростає необхідність залучення елементів зовнішньополітичного впливу заради збереження балансу сил у регіоні. [58]

Євроінтеграційний курс України може потенційно забезпечити країну необхідними механізмами зовнішньополітичного впливу, оптимізувати використання вже існуючих. Економічні, правові та військово - політичні аспекти співпраці з ЄС безумовно відкривають можливості для зміцнення української державності. [9]

Рух в об'єднану Європу міг закономірно бути лише поетапним — від простих, секторальних форм регіональної інтеграції, до більш складним і широкомасштабним: від митного союзу і спільного ринку товарів -к єдиному внутрішньому ринку з вільним рухом товарів, послуг, капіталу, людей, потім

до економічного і валютного союзу, введення єдиної європейської валюти і тільки на завершальному етапі - до політичного союзу. На різних етапах розвитку інтеграції успіх залежав від ретельності розробки і програми конкретних практичних дій, яка включала чіткий календар розвитку інтеграційних процесів. Вітчизняна дослідниця Д. С. Лікарчук у публікації «Європейський Союз та Україна: перспективи та проблеми адаптації» дотримується позиції щодо існування досить суттєвих проблем у співробітництві та та подальших інтеграційних процесах в цілому. Так, вона наголошує, що «ефективну систему економічних та політичних зв'язків України з Євросоюзом необхідно будувати з урахуванням сформованих економічних відносин та перспектив подальшого розширення ЄС. Основні проблеми сучасного етапу розширення ЄС полягають у невідповідності держав критеріям членства та необхідності проведення великомасштабних реформ абсолютно у всіх сферах суспільного життя. Процес розширення ЄС ускладнюється тим, що в середньостроковій перспективі нові держави зможуть стати лише реципієнтами фінансової допомоги, що розподіляється серед найменш розвинених держав і регіонів ЄС. У результаті загострюються розбіжності між державами-донорами та державами-одержувачами фінансової допомоги із загального бюджету ЄС» [21, с.46]

Погодження інтеграційних процесів через імплементацію законів, створення економічних передумов, та головне, виконання вимог з реформування економічних та політичних систем — це продуктивний шлях до євроінтеграції в цілому при збереженні виконання інтересів держави як такої у цій системі відносин.

3.2. Оцінки перспектив військово-політичного співробітництва.

Україна і до останніх років мала достатньо розгалужену систему відносин з міжнародними організаціями, у тому числі у сфері безпеки і оборони. Однак відомі події змінили значущість зовнішнього співробітництва, вимагаючи переходу на новий етап. Для цього слід

враховувати головні проблеми, які уповільнюють і зменшують результативність взаємодії з міжнародними організаціями, а саме: політична нестабільність, недосконалість законодавчо-правової бази, низькі темпи внутрішніх реформ та ін. Враховуючи відповідність співробітництва з міжнародними організаціями потребам України, є потрібним посилення уваги до цієї сфери зовнішньої політики та пришвидшення змін всередині країни.

Враховуючи військово-політичні та економічні фактори, потрібно у загальному вигляді визначити можливості, які отримує Україна за рахунок поглиблення співробітництва з міжнародними організаціями, а саме: 1) технологічні (отримання нових зразків техніки і технологій, сучасного устаткування; поглиблення кооперації у НДДКР; підготовка наукового і виробничого персоналу та ін.); 2) управлінські (запозичення управлінських практик та методик; навчання управлінського персоналу; допомога у розробці стратегії реформ у відповідності з пріоритетами міжнародної політики; удосконалення державних стандартів у військовій сфері та ін.); 3) економічні (залучення інвестицій; отримання замовлень і відкриття нових ринків збуту продукції; отримання фінансової допомоги на адміністративні реформи та ін.). [23]

Реформи сфери безпеки ЄС дають можливість дещо стримати загальну кризовість, проте безпекова система потребує масштабного переформатування в умовах агресивної, в тому числі, енергетичної політики сучасної Російської Федерації. Треба врахувати, що країна агресор застосовує модель поведінки, якій притаманним є енергетичний тиск, пріоритет політики на економікою у цьому тиску, відмова від конструктивних позицій у налагодженні діалогу, підтримці євроскептично налаштованих політичних партій у окремих країнах Західної Європи при застосування пропагандистського впливу з боку власних каналів та інформаційних агентств.

Дану проблематику активно аналізують представники поважної вітчизняної науково - дослідної установи “Центра Разумкова” (Див. Додаток 2).

Так, на думку В. Голуба “Причини низької ефективності СПБО полягають у наступному. По-перше, це значні відмінності у стратегічних культурах різних держав - членів ЄС, що призвели до різного сприйняття ними загроз, рівнів військових амбіцій та оборонних витрат, залучення до закордонних операцій ЄС та самого визначення стратегічних цілей.[18]

По-друге, напруженість між структурами ЄС, відповідальними за сферу оборони (Європейська Рада, Секретаріат Ради ЄС, Політичний і Безпековий Комітет, Військовий штаб ЄС, Європейське оборонне агентство) та державами-членами, що не бажають поступатися своїм суверенітетом у цій галузі. По-третє, проблема лідерства (хто має бути лідером – США чи спільне лідерство – франко-британське, франко-німецьке). По-четверте, існування НАТО ” [18, С. 145 - 146]

У липні 2014 року Європейським союзом була сформована Консультативна місія Європейського союзу (EUAM) - комплексний проект по супроводу реформи систем цивільної безпеки в Україні. Мета Місії полягала в наданні допомоги правоохоронним органам і сприяння загальній правовій реформі в період часу, коли військова допомога мала життєво важливого значення. [31] EUAM не брала участь у створенні Національної патрульної поліції і піддавалася критиці за обмежені результати своєї роботи не дивлячись на те, що є найдорожчим проектом ЄС в Україні. Ресурсне забезпечення місії в цілому не відіграло вирішальної ролі.[51]

Консультативній місії вдалося активізувати свою роботу і дещо сильніше вплинути на ситуацію за рахунок розширення свого мандату і включення в нього прикладних проектів, наприклад, щодо підтримки систем кримінального провадження тощо.[31]

Постійне структуроване співробітництво ЄС (PESCO), схвалене в грудні 2017 року, передбачає можливість участі третіх країн, а інформаційна та

кібербезпека внесені до переліку топ-пріоритетів цієї нової ініціативи ЄС. Крім того, з сімнадцяти певних Євросоюзом в березні 2018 року першочергових проектів PESCO два стосуються згаданих сфер - це «Платформа обміну інформацією щодо протидії кіберзагрозам і інцидентів» (Cyber Threats and Incident Response Information Sharing Platform) і «Група швидкого реагування на кіберзагрози і взаємодопомога в кібербезпеці» (Cyber Rapid Response Teams and Mutual Assistance in Cyber Security).[59]

У військовому плані Україна брала участь в операції Євросоюзу EU NAVFOR ATALANTA в 2014 році і бойових тактичних групах ЄС в 2014 і 2016 роках і планує продовжити це участь.

Українські навчальні заклади в сфері безпеки, наприклад, академії внутрішніх справ, СБУ, Прикордонної служби та державного управління, тісно співпрацюють з ЄС, імплементують положення «Загальної політики безпеки і оборони ЄС», а от військова академія все ж більше орієнтована на співпрацю з НАТО. Можливо, з розвитком оборонної складової ЄС, яке ми спостерігаємо сьогодні, військові структури України посилять свою військову співпрацю з Євросоюзом.

Співпраця з Європейським Союзом у напрямку безпеки і оборони є потенційно надважливою складовою загального інтеграційного курсу України, звлікаючи на те, що з 11 державами — членами цієї організації укладено контракти на постачання зброї в країну. Принциповим моментом є те, що в Угоді про асоціацію передбачається широка конвергенція у сфері зовнішнього і безпекового напрямку політики, зокрема співробітництво у сфері роззброєння, нерозповсюдження, контролю над озброєннями та експортом зброї, а також поліпшення взаємовигідного діалогу у космічній сфері.

Суто військово-технічне співробітництво зачіпає проблемні аспекти, які передбачають співпрацю з удосконалення військового потенціалу. Це стосується технічних характеристик зброї, оснащення тощо. Безумовно слід наголосити на ролі Робочого плану співробітництва Збройних Сил України.

У межах Робочого плану співробітництва Збройних Сил України та Секретаріату Ради ЄС вирішуються насамперед питання військово-політичного діалогу, залучення сил та засобів ЗСУ до операцій з врегулювання криз під проводом ЄС та бойових тактичних груп ЄС, можливості проведення в Україні курсу Спільної політики безпеки і оборони ЄС.[40]

Співробітництво з Європейським Союзом та його окремими інституціями безпосередньо впливає на ВПК України. Звичайно існують глибинні системні проблеми з фінансуванням галузі при зовнішній Вітчизняний аналітик І. Ханін у публікації “Співробітництво з міжнародними організаціями як чинник розвитку військово - промислового комплексу України” говорить про той факт, що співробітництво з ЄС у військово - промисловому напрямку є чинником реформування ВПК.[53] На думку автора, дані процеси стосуються реалізації стандартів, інституційних основ діяльності та аспектів управління. Проте необхідно також приділяти відповідну увагу технологічній модернізації підприємств сектору та оновлення озброєнь. [54]

Українські аналітики звикають на доцільності формування у ВПК так званих вертикально - інтегрованих структур, інклюзію у них підприємств різних форм власності, ліквідації неефективних підприємств галузі тощо.

Наостанок, оцінюючи пріоритетні аспекти співпраці з ЄС та ОБСЄ зауважити на найбільш актуальні. Це питання військово — політичного виклику гібридної агресії з боку РФ та реакції Європейського Союзу та окремих європейських інституцій. Відповідно до позицій ОБСЄ та участі у важливих для України процесах можна виокремити декілька вимірів співпраці: «проблема ОРДЛО», «кримське питання», питання участі у моніторингу електорально - політичних аспектів (моніторинг місцевих виборів 2020 у всіх регіонах України, крім окупованих територій).[22]

Слід зауважити, що пріоритетним завдання міжнародного співробітництва для України сьогодні є «питання Криму». Фактично його

вирішення концентрується у окрему площину (вектор). Питання Криму містить три важливих ціннісно-нормативних аспекти. По-перше, анексія півострова завдала шкоди не так ресурсній базі та владно-силовому потенціалу України, як її державному престижу й моральному стану громадян. По-друге, анексія істотно підірвала світовий порядок, оскільки в її процесі було відкинуто принцип непорушності кордонів, який безумовно панував у міжнародних відносинах після закінчення Другої світової війни, та нагло (й поки що майже безкарно) порушено суверенітет і територіальну цілісність одного з членів світового співтовариства. Тому проблема Криму стосується останнього навіть більше, ніж власне України. По-третє, анексія продемонструвала дивовижну єдність російського суспільства в її підтримці, зробивши таке суспільство колективно відповідальним за цей злочин. Причому навіть значна частина так званої опозиції схвалила захоплення, пом'якшуючи свою аморальну й протизаконну позицію вимогою провести ще один референдум про приєднання Кримського півострова до Росії.

Питання півострову Крим є відкритим. Сьогодні Україна виступає за повну деокупацію даної території та повернення її під власну юрисдикцію. Крим має стратегічне значення для геополітичного розподілу сил у регіоні і тому дії щодо деокупації повинні мати досить принциповий та виважений характер.

Висновки до розділу

Виходячи з цілей, які ставить перед собою Євросоюз - забезпечення стабільності і безпеки в східному сусідстві, а також з огляду на інтереси, погляди і можливості країн-партнерів в сфері безпеки, країнам-членам ЄС і країн-партнерів доцільно зосередитися на протидії тим викликам і загрозам, які мають загальний для всіх знаменник і транскордонний характер.

У співробітництві з Європейським Союзом необхідно потенційно вбачати як наявні продуктивні моменти так і певні мінуси. Їх наявність

окреслюється відносинами та пріоритетами країн з різним статусом у цьому лабільному об'єднанні.

Євроінтеграційний курс України може потенційно забезпечити країну необхідними механізмами зовнішньополітичного впливу, оптимізувати використання вже існуючих. Економічні, правовові та військово - політичні аспекти співпраці з ЄС безумовно відкривають можливості для зміцнення української державності. [23]

В реаліях сучасних міжнародних відносин чітко проявляються проблемно - практичні аспекти військово - політичного співробітництва з Європейським Союзом. На них акцентує увагу українська дослідниця О.Ф.Сальникова. [35] На даний процес безпосередньо впливають виклики, які на собі відчуває система колективної безпеки єврозони. Кризовість відносин даного формату дається взнаки європейській політиці з кожним роком відіграють дедалі важливішу роль субрегіональні об'єднання. Вони включають в себе територіально близько розташовані і тісно пов'язані в історичному, економічному і культурному відношенні країни Європи. До недавнього минулого навіть в Європі, де інтеграційні процеси трансформуються вже не одне десятиліття, субрегіональні угруповання залишалися як би «у затінку» єдиної європейської політики.

Цим продиктована необхідність їх більш глибокого і всебічного дослідження для подальшої побудови дієвої стратегії взаємовигідного співробітництва й обміну необхідними ресурсами на перспективу.

В цілому обмеженість завдань безпеки для Східного партнерства до 2020 та у 2021 році можна пояснити: а) пріоритетністю для ЄС забезпечення своєї безпеки на сході; б) бажанням ЄС визначити завдання, які будуть відповідати його інтересам і інтересам всіх без винятку країн-партнерів; в) бажанням уникнути спрямованості дій проти будь-якої третьої сторони, зокрема - Росії; г) кардинально протилежними зовнішньополітичними курсами різних країн-партнерів, коли одні є членами Євразійського союзу і ОДКБ, а інші взяли курс на членство в ЄС і НАТО.

Висновки

У проблематиці взаємовідносин Україна та Європейський Союз можна виокремити два виміри аналітики: 1. концептуально - теоретичний, 2. проблемно - практичний. У відповідності з рівнями аналітики необхідною є диференціація програмно - декларативних моментів у військово - політичній співпраці та їх аспектів безпосередньої реалізації. Крім того, необхідно чітко розуміти потенційну пріоритетність суто військової співпраці задля збереження миру у об'єднаній Європі

Значний внесок у вивчення еволюції розвитку європейської політики безпеки й оборони зробили такі зарубіжні вчені, як Р. Гарднер, К. Гілл, М. Крейг, С. Морш, Д. Наваретте, М. Сміт, Б. Тонра та ін. Звичайно, слід акцентувати увагу на характерній рисі західної аналітики з даної проблематики, а саме — детермінованість думок авторів позиціями власних держав, субрегіональних об'єднань тощо.

Окремо слід акцентувати на принципах та системній платформі співпраці у даній сфері діяльності. Безумовним стратегічним принципом співпраці України ЄС має бути політика відкритих дверей для нашої держави як партнера. Україна вибудовує власні відносини, застосовуючи всі можливості збереження паритетним відносин та у відповідності з національними інтересами. Співпраця Україна ЄС розгортається у інституційному, військово - політичному, інформаційному та економічному вимірах. Саме ці виміри реальної співпраці між Україною та ЄС створюють можливості для посилення позицій нашої держави у загально — європейському геополітичному просторі. Важливо розуміти також значення географічного розташування України та необхідності поглиблення співпраці у цих аспектах з європейськими країнами як сусідами нашої держави. Це додатково укріплює статус держави у регіоні в цілому. При цьому по коремим культурним та економічним питанням можуть виникати закономірні питання, які в свою чергу певним чином підривають основи співпраці у військово —

політичному сенсі. Так складними залишаються відносини України та Угорщини на тлі культурних та політичних скандалів періоду 2019 — 2020рр.

Найважливішими інституціями ЄС є: Європейська комісія, Рада Європейського Союзу, Європейська рада, Суд Європейського Союзу, Європейський центральний банк та Європейський парламент, який обирається кожні 5 років громадянами Європейського Союзу. У наш час ЄС та його окремі інституційні структури проголошують безумовну відданість міжнародним нормам і правилам, виконанню даних зобов'язань, а також підтримку ООН як наріжного каменю світового порядку. В контексті цього слід зауважити, що інституційна інфраструктура ООН втрачає свою динамічність та гнучкість.[7] Акценти у вирішенні світових та регіональних військово - політичних проблем переносяться на інші організації. Разом з нарощенням військового потенціалу, посилюється політичний вплив окремих держав. Сама ідея різноманітних безпекових об'єднань стає кризовою за власною природою у сучасному світі.

Фактично з періоду 2014 року Євросоюз почав розробляти концепцію так званої «стратегічної автономії», яка передбачає посилення його можливостей в забезпеченні стійкості власної економіки, інфраструктури, у вирішенні питань безпеки і т. п. Важливе місце в цій стратегічній діяльності займає цифрова трансформація і вирішення питань підвищення кібернетичної безпеки.[8]

Оборонне відомство готове і надалі розширювати співпрацю з ЄС в усіх напрямках, враховуючи європейські та євроатлантичні орієнтири України, закладені в Конституції. Важливо відмітити при цьому підтримку євроінтеграційного курсу та відповідної логіки реформування оборонного сектору зі сторони такої держави як США. Даний факт надає потужної зовнішньої легітимації Україні у контексті реформування армії та оборонного відомства у відповідності до стандартів європейських країн та НАТО.

З цією метою Міноборони продовжує імплементацію комплексної оборонної реформи, спрямованої на посилення можливостей ЗС України та досягнення критеріїв членства в Північноатлантичному Альянсі.

Співпраця з Європейським Союзом у напрямку безпеки і оборони є потенційно надважливою складовою загального інтеграційного курсу України, зважаючи на те, що з 11 державами — членами цієї організації укладено контракти на постачання зброї в країну.

Потенційне майбутнє участь нашої держави в проектах PESCO забезпечить поглиблення співпраці з ЄС у військово-технічній площині і сприятиме поліпшенню національних оборонних можливостей відповідно до найвищих європейських стандартів і практик. Проекти PESCO, в яких Україна зможе взяти участь - наприклад, в сфері боротьби з дезінформацією і кіберзагрозами - зроблять збройні сили міцнішими, більш сучасними і більш адаптованими до нових викликів і загроз.

Також сучасну політику Європейського Союзу визначають, перш за все, центробіжні тенденції, тобто інтереси країн - членів, які намагаються акцентувати та позиціонувати національні інтереси через загальноєвропейські інституції (наприклад, Раду Європи). У цій ситуації єдиний інституційний формат відносин в межах Європейського Союзу відчутно залежить від військово - політичних, безпекових та економічних інтересів окремих країн як суб'єктів впливу та лобіювання.

В умовах підвищеної міжнародної напруженості, помноженої на внутрішні економічні негаразди, країнам - членам ЄС і НАТО стало все складніше досягати консенсусу при виробленні єдиної стратегічної лінії в сенсі безпеки і оборони. Важливо, що фактор напруженості між структурами ЄС, відповідальними за сферу оборони (Європейська Рада, Секретаріат Ради ЄС, Політичний і Безпековий Комітет, Військовий штаб ЄС, Європейське оборонне агентство) та державами-членами, що не бажають поступатися

своїм суверенітетом у цій галузі сприяють загальному стану системи, який можна оцінювати у якості інертного.

У європейській політиці з кожним роком відіграють дедалі важливішу роль субрегіональні об'єднання. Вони включають в себе територіально близько розташовані і тісно пов'язані в історичному, економічному і культурному відношенні країни Європи. Цим продиктована необхідність їх більш глибокого і всебічного дослідження. Серед субрегіональних європейських об'єднань, яким Україна надає перевагу, безумовно, є Вишеградська четвірка: Польща, Чехія, Угорщина, Словачія. Президентом В.О. Зеленським визначений курс на посилення військово - політичного співробітництва з країнами - членами цього об'єднання. Зокрема, можна констатувати розширення військово - технічного співробітництва між Україною та Чехією. Країни четвірки активно здійснюють політичну підтримку України щодо реформування та протидії гібридній агресії Російської Федерації. Співпраця з країнами Вишеградської четвірки лише посилює позиції України у переговорному процесі з Брюсселем.

Загальна політика безпеки і оборони Європейського Союзу (ОПБО) (до вступу в силу Лісабонського договору - Європейська політика безпеки і оборони) є невід'ємною частиною Спільної зовнішньої політики і політики безпеки і в той же час одним з нових напрямків в політиці ЄС.

Співробітництво з Європейським Союзом повинно активізуватися та відповідно модернізуватися з 2021 року разом з початком роботи Європейського оборонного фонду. В його рамках Єврокомісія планує виділити на протязі 7 років 13 мільярдів єврона спільні проекти по розробці нових видів озброєння та технологій. На сьогодні основна критика до Європейського Союзу та його стратегічної програми PESCO базується на тому факті, що більшість проектів не є значними за масштабом вкладів.

До останнього часу в історії розвитку України питання безпеки і оборони не були пріоритетним напрямом діяльності держави. "Реформування" Збройних Сил України передбачало лише скорочення їх та

фактичне знищення, а не формування оптимальної структури. Пріоритетність розвитку Збройних Сил України постала лише після військово-вої агресії Російської Федерації в Криму та на Сході нашої країни.

Проте слід розуміти, що відновити обороноздатність держави в короткий строк неможливо, бо це тривалий процес, що потребує значних капіталовкладень. Слід розуміти, що військову безпеку і оборону може бути підсилено за умови участі в міжнародних організаціях колективної безпеки. Важливим кроком у забезпеченні військово - політичної співпраці з ЄС є “кримське питання”. Країни Європейського Союзу готові до широкого діалогу та вирішення данної проблеми на тлі заголотрення відносин на континенті в цілому.

За останній час зі зміною політичного режиму в Україні, відсутність стратегічного бачення даної проблеми, стало найбільш помітно. Проте з прийняттям у 2021 році рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 березня 2021 року «Про Стратегію деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя». Відповідно Президент України закріпив дане рішення своїм указом. У цьому сенсі необхідним завданням стає вироблення плану реалізації єдиної Стратегії деокупації та реінтеграції тимчасово окупованого Криму від Кабінету міністрів України, що дозволить оптимізувати процес проведення і реалізації заходів з деокупації та реінтеграції півострова державними органами.

Відповідно до цього документа Україна ініціює міжнародний діалог з «кримського питання», з включенням у цей процес держав - членів Європейського Союзу.

Слід наголосити на виключній ролі окремих держав Європейського Союзу у вирішенні стратегічних завдань України щодо збереження стабільності у військово - політичному напрямку. Зокрема, до таких країн відносимо Польщу, Литву, Латвію та Естонію. Ці країни системно підтримують процеси реформування в Україні. Так, міністри закордонних

справ Габріелюс Ландсбергіс, Едгарс Рінкевичс і Єва-Марія Лійметс запевнили Україну у системній підтримці. Широкі можливості є у вимірі військово - політичного співробітництва у діяльності об'єднання “Вишеградська четвірка + країни Балтії + Україна”. У війсьво - технічному плані, наприклад, Польща є постачальником безпілотників для української армії, Латвія здійснює гуманітарну допомогу, Естонія допомогу у консультуванні ВМФ України щодо захисту морських портів.

Польща, Литва і Україна створили формат співпраці, який отримав назву «Люблінський трикутник». Угода була досягнута під час переговорів в польському Любліні. Як говориться в спільній декларації, опублікованій на сайті українського МЗС, сторони визнають багатовікові історичні та культурні зв'язки між народами України, Литви та Польщі.

Список використаних джерел

1. Актуальні проблеми європейської та євроатлантичної інтеграції України: матеріали 16 — ї регіон.наук. - практ. конф. 16 трав. 2019 р. - м. Дніпро / за заг. ред. Л. Л. Прокопенка. - Д.: ДРІДУ НАДУ, 2019. - 268 с.
2. Андрейко В. І. Політика безпеки України та досвід військово - політичного співробітництва країн Вишеграду / В. І. Андрейко // Науковий вісник Ужгородського університету. - 2018. - Вип. 1 (38), 2018. С. 47 — 51
3. Асоціація як новий формат відносин України з Європейським Союзом: політичний, правовий, економічний та інформаційний аспекти : монографія / В. В. Копійка, М. С. Дорошко, О. Ю. Кондратенко та ін.; за заг. ред. В. В. Копійки і М. С. Дорошка. – К. : ВПЦ "Київський університет", 2018. – 388 с.
4. Забігайло В. Європейське право: міфічний постулат чи об'єктивний орієнтир розвитку законодавства України / В.Забігайло // Європейське право. –2012. –№1. –С.232-236.
5. Горбулін В. "Гібридна війна" як ключовий інструмент російської геостратегії реваншу [Електронний ресурс] / В. Горбулін // Дзеркало тижня. – 2015. – 23 січ. – Режим доступу : <http://gazeta.dt.ua/internal/gibridna-viyna-yak-klyuchoviy-instrument-rosiyskoyi-geostrategiyi-revanshu-.html>.
6. Гібридна війна Росії – виклик і загроза для Європи [Електронний ресурс] // Національна безпека і оборона. – 2016. – No 9–10 (167–168). – С. 2–16. – Режим доступу: http://razumkov.org.ua/uploads/journal/ukr/NSD167-168_2016_ukr.pdf.
7. Грубінко А. В. Концептуальний вимір сутності Європейського Союзу: проблема оптимальної моделі інтеграції [Електронний ресурс] / А. В. Грубінко // Збірник тез доповідей XIV Всеукр. наук.-практ. конф. “Формування правової держави в Україні: проблеми і перспективи” (Тернопіль, 20 квітня 2012 р.). – 2012. – С. 20-24
8. Грубінко А. В. Лісабонський договір та юридичне закріплення спільної зовнішньої політики і політики безпеки ЄС [Електронний ресурс] / А. В. Грубінко // Юридичний журнал. – 2010. – № 7. – С. 33-35

9. Грубінко А.В. Система євроатлантичної безпеки в умовах сучасного загострення військово-політичного протистояння на Сході Європи // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць. К.: КНУ. Інститут міжнародних відносин, 2014. Випуск 122. Ч. І. С. 4 - 11.
10. Договір про Європейський Союз : від 07.02.1992 р. // Основи права Європейського Союзу: нормативні матеріали / за ред. М. В. Бу-роменського. – Х. : ФІНН, 2010. – С. 9–46.
11. Джус О. А. Військово-політичне партнерство як інтегральний напрямок військового співробітництва / О. А. Джус // Грані. - 2018. - Т. 21, № 2. - С. 121-127. [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Grani_2018_21_2_18
12. Європейський проект та Україна : монографія / А. В. Єр-молаєв, Б. О. Парахонський, Г. М. Яворська, О. О. Резнікова [та ін.]. – К. : НІСД, 2012. – 192с.
13. Зіняк Л. В. Військове співробітництво України та Європейського Союзу за Угодою про асоціацію / Л. В. Зіняк // Форум права. - 2013. - № 3. - С. 245–250. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2013_3_42
14. Карпчук Н.П. Засади комунікаційної політики: досвід країн - членів Європейського Союзу: монографія / Наталія Петрівна Карпчук. –Луцьк : Вежа-Друк, 2015. – 440с.
15. Каплинский О. В. Роль Вишеградської четвірки в контексті національної безпеки України / О.В. Каплинский // Стратегічні пріоритети. – 2009. – № 2(11). – С. 47–54.
16. Конституція України. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://portal.rada.gov.ua/rada/control/ru/publish/article/system?art_id=153863.
17. Котелянець О. О. Актуальні питання розвитку міжнародної миротворчої діяльності України / О. О. Котелянець // Стратегічні пріоритети. – 2012. – No 2 (23). – С. 185-190.

18. Круглашов А. М. Україна та Європейський Союз: ностальгія за майбутністю / А. М. Круглашов // Політичні студії. – Чернівці, 1997. – С. 40-49.
19. Кудряченко А. І. Україна та Вишеградська четвірка: стан та перспективи співпраці / А.І. Кудряченко // Україна та Вишеградська четвірка: на шляху до взаємовигідних відносин: матеріали міжнар. конференції «Україна і Вишеградська четвірка: на шляху до взаємовигідних відносин», 13–14 травня 2010 р. / Research Center of the Slovak Foreign Policy Association ; упоряд. В. Пулішова, Т. Стражай. – Братіслава : АДІН, 2010. – С. 37–54.
20. Кузьо М. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом: особливі взаємини засновані на цінностях [Електронний ресурс]. – К. : ГО "Лабораторія законодавчих ініціатив", 2012. – 40 с. – Режим доступу: http://parlament.org.ua/upload/docs/EU-Ukraine%20Association_pdf
21. Лікарчук Д. С. у Європейський Союз та Україна: перспективи та проблеми адаптації / Д. С. Лікарчук // Міжнародні відносини: теоретико — практичні аспекти. - 2019. - Вип. 3 С. 41 - 49
22. ОБСЄ: сучасні виклики та перспективи розвитку: аналіт. доп. URL : http://www.niss.gov.ua/public/File/2013_table/0312_dopovid.pdf.
23. Пархоменко Н.М. Гармонізація законодавства України з європейським та міжнародним правом: методи, етапи, види / Н.М. Пархоменко // Часопис Київського університету права. – No 1. – 2012. – С. 338–342.
24. Переформатування європейської інтеграції: можливості і ризики для асоціації Україна - ЄС / В.Сіденко. – Київ: Заповіт, 2018. –214с.
25. Поляков С. Ю. Військове співробітництво України і Європейського Союзу як фактор зміцнення законності і правопорядку в збройних силах України / С. Ю. Поляков // Форум права. - 2013. - № 1. С. 788 — 792
26. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. Відомості Верховної Ради. 2018, № 31, с. 241/ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

27. Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору): Закон України від 7 лют. 2019 р. No 2680-VIII. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/t192680?an=8&ed=2019_02_07.
28. Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2017 році: послання Президента України до Верховної Ради України від 7 верес. 2017 р. URL: <http://www.president.gov.ua/news/poslannya-prezidenta-ukrayini-do-verhovnoyi-radi-ukrayini-pr-43086>.
29. Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу: Указ Президента від 11 черв. 1998 р. No 615/98. Офіційний Вісник України. 1998. No 24. С. 3.
30. Стратегія комунікації у сфері європейської інтеграції на 2018 – 2021 роки: схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 25 жовт. 2017 р. No 779-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/250383204>.
31. Про внесення змін до деяких законів України щодо зовнішньополітичного курсу України: Закон України № 2469-VIII від 21.06.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2091-19#Text> (дата звернення: 19.04.2021)
32. Про Концепцію вдосконалення інформування громадськості з питань євроатлантичної інтеграції України на 2017-2020 роки: Указ Президента України від 21.02.2017 р. № 43/2017. Урядовий кур'єр. 2017. 23 лют. (№ 35). с.10.
33. Про рішення Ради національної безпеки та оборони України від 14.09.2020 "Про Стратегію національної безпеки України": Указ Президента України № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>
34. Романова О.В. Формирование общей европейской политики безопасности и обороны (ОЕПБО) в контексте процесса расширения ЕС / О.В. Романова // Європейські інтеграційні процеси і транскордонне співробітництво:

міжнародні відносини, економіка, політика, географія, історія, право: II міжнар. наук.-практ. конф., 19-20 травня 2005 р.: тези допов. - Луцьк: РВВ «Вежа» Волин.держ.ун-ту ім. Лесі Українки, 2005. - С.53-55.

35. Сальнікова О.Ф. Сучасні тенденції розвитку оборонно-промислового комплексу України / О.Ф. Сальнікова [Електронний ресурс] // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2015. – №1. – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=802>

36. Сіденко В.Р. Інноваційна модель розвитку ЄС – від Лісабонської стратегії до "Європи-2020" / В.Р. Сіденко // Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. – 2011. – № 1. – С. 114–116.

37. Сидорук Т. Інтеграційні процеси в сучасній Європі / Т. Сидорук. – Львів: ЛА "Піраміда", 2010, с.46

38. Слободяник С.П. Український оборонно-промисловий комплекс у системі міжнародних економічних зв'язків / С.П. Слободяник // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури: зб. наук. праць. – 2014. – №38. – С. 95-101.

39. Соціологічне опитування "Як українці розуміють євроінтеграцію: очікування та настрої суспільства" [Електронний ресурс]. Фонд "Демократичні ініціативи" ім. І. Кучеріва, соціологічна служба Центру Разумкова. – 25 лют. 2016. – Режим доступу : <http://dif.org.ua/article/yak-ukraintsi-rozumiyut-evrointegratsiyu-ochikuvannya-ta-nastroi-suspilstva>

40. Співробітництво між Україною та країнами ЄС у 2016 р. : стат. зб. / відп. за вип. А. Фризоренко ; Державна служба стат.України. – К., 2017. – 187 с.

41. Сунгуровський М. Гібридна війна: уроки російсько - українського конфлікту [Електронний ресурс] : мат. сайту Центру Разумкова. – 18 верес. 2015 / М. Сунгуровський. – Режим доступу : http://www.razumkov.org.ua/ukr/article.php?news_id=1256.

42. Угода між Україною та Європейським Союзом щодо статусу Консультативної місії Європейського Союзу з реформування сектору

- цивільної безпеки Украї-ни (КМЄС в Україні) : міжнародний документ від 17 листопада 2014 р. // Офі-ційний вісник України. – 2014. – № 28. – Ст. 838.
43. Угода про асоціацію між Україною, Європейським Союзом та їх державами-членами(проект) [Електронний ресурс]. – Режим дос-тупу: <http://comeuroint.rada.gov.ua/komevrint/doccatalog/document?id=56219>.
44. Угода про асоціацію. Представництво Європейського Союзу в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/eu_ukraine/association_agreement/index_uk.htm.
45. Договір про Європейський Союз : від 07.02.1992 р. // Основи права ЄвропейськогоСоюзу: нормативні матеріали / за ред. М. В. Бу-роменського. – Х. : ФІНН, 2010. – С. 9–46.
46. Ігрошкін Г. Об'єднана Європа: що там нас чекає // Політика і час. – 1995. - №7 – с. 3-10.
47. Палагнюк Ю. В. Сучасний стан та перспективи співробітництва НАТО та України у сфері миро творчості / Ю. В. Палагнюк // Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Сер: Політологія. – 2008. – Т. 93. – № 80. – С. 31-34.
48. Погібко О. І. Правові засади врегулювання військового співробітництва – складової оборонного курсу держави / О. І. Погібко // Актуальні проблеми держави і права. – 2010. – № 52. – С. 370-377.
49. Поляков С.Ю. Військове співробітництво України і Європейського Союзу як фактор зміцнення законності і правопорядку в Збройних Силах України / С.Ю. Поляков // Форум права. – 2013. – №1. – С. 788-792.
50. Труш О. О. Історико-правові засади європейської політики безпеки й оборони / О. О. Труш, Є. М. Нікіпелова // Теорія та практика державного управління. – 2016. – No 3 (54). – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2016-3/doc/1/05.pdf>

51. Фалалєєва Л. Г. Особливості реалізації спільної зовнішньої та безпекової політики Європейського Союзу / Л. Г. Фалалєєва, О. І. Давиденко // Вісник Академії адвокатури України. – 2012. – № 2 (24). – С. 82-88.
52. Феденко О. В. Особливості методики оцінки воєнно-політичної обстановки в сучасних умовах / О. В. Феденко // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2011. – № 101. – Ч. 1. – С. 54-61.
53. Хаирова А. Г. Становление внешней политики европейских сообществ: попытки западноевропейских стран по созданию структур и реализации планов военно-политического сотрудничества в 50-60 гг. XX века / А. Г. Хаирова // Вестник современной науки. – 2015. – № 4. – С. 168-172.
54. Ханін І. Г. Співробітництво з міжнародними організаціями як чинник розвитку військово — промислового комплексу України / І. Г. Ханін // Ефективна економіка. - 2015. - № 2. С.
55. Daniel D. C. F. Deploying Combined Teams: Lessons Learned from Operational Partnerships in UN Peacekeeping / D. C. F. Daniel, P. D. Williams, A. C. Smith // Providing For Peacekeeping. – 2015. – No 12. – Retrieved from: <https://www.ipinst.org/wp-content/uploads/2015/08/IPI-E-pub-Operational-Partnerships-in-Peacekeeping.pdf>
56. EU–Ukraine Association Agreement — the complete texts [Electronic recourse] // European Union. External Actions, 2014. — Mode of access: http://www.eeas.europa.eu/ukraine/assoagreement/assoagreement-2013_en.htm. — Date of access: 20.02.2021.
57. Soros G. (with G. P. Schmitz). The Tragedy of the European Union: Disintegration or Revival? –New York: PublicAffairs, 2014;
58. Soros G., Schmitz G.P. The European Union is on the Verge of Collapse. – The New York Review of Books(an interview), Vol.63, No2, 11 February 2016, <http://www.nybooks.com/articles/2016/02/11/europe-verge-collapse-intervie>
59. Permanent Structured Cooperation (PESCO) first collaborative PESCO projects // The EU Commission [site]. - 2018. - 5.03. - Mode of access: <https://>

www.consilium.europa.eu/media/32079/pesco-overview-of-first-collaborative-projects-for-press.pdf

60. Permanent Structured Cooperation: National Perspectives and State of Play. European Parliament. Directorate General for External Policies / The European Commission, Policy Department. - 2017. - 87 p. - Mode of access: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/603842/EXPO_STU%282017%29603842_EN.pdf

Додаток 1.

URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2019/03/13/7093804/>

Додаток 2.

URL:<https://www.radiosvoboda.org/amignarodnapolitykaukrainy2019/30340814.html>